

SZAKDOLGOZAT

CSONGRÁDI LILI

2023.

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
KAPOSVÁRI CAMPUS
VIDÉKFEJLESZTÉS ÉS FENNTARTHATÓ GAZDASÁG INTÉZET
VIDÉKFEJLESZTÉSI AGRÁRMÉRNÖKI SZAK

AGRÁRTÁMOGATÁSOK HASZNOSULÁSA VÉMÉND
KÖZSÉGBEN 2018-2022 KÖZÖTT

Konzulens: DR. BORBÉLY CSABA

Intézetigazgató, egyetemi docens

Agrár és Élelmiszergazdasági Intézet

Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Készítette: CSONGRÁDI LILI

KAPOSVÁR

2023.

TARTALOMJEGYZÉK

ÁBRAJEGYZÉK	4
TÁBLÁZATJEGYZÉK.....	4
1. Bevezetés	5
1.1 A téma jelentősége.....	5
1.2 Személyes motiváció	5
1.3 Célkitűzés	6
2. A téma szakirodalmának áttekintése	7
2.1 A vidékpolitika és a vidékfejlesztés különbsége	7
2.2 Vidékfejlesztés.....	7
2.2.1 Az Európai Unióhoz való csatlakozás előtti támogatások	8
2.2.2 A vidékfejlesztési politika	10
2.3 Mezőgazdaság jelenléte és szerepe.....	12
2.3.1 Világszemléleti váltás	13
2.4 Családi gazdaság és családi gazdálkodó fogalma.....	14
2.5 Családi gazdaság támogatása	15
3. Az alkalmazott módszer és források.....	17
3.1 Szekunder kutatás	17
3.2 Primer kutatás	17
4. Vizsgálatok, eredmények és értékelésük	19
4.1 Dél-Dunántúl	19
4.2 Baranya vármegye	20
4.3 Véménd Község.....	21
4.3.1 SWOT analízis.....	22
4.4 Közös Agrárpolitika támogatási pillérei	24
4.5 Gazdálkodói formák megjelenése.....	25
4.6 Területi birtokstruktúra és művelési ág szerkezet	26

4.7 Támogatási összeg a gazdaság méretének függvényében.....	28
4.8 Állattartás jellemzői Véménd Községben.....	28
4.8.1 Termeléshez kötött hízottbika-tartás támogatása.....	31
4.9 Pályázat típusa	32
4.9.1 Pályázatok céljai	33
4.10 Pályázás bonyolultsága, hiányosságai és erősségei	33
4.10.1 Pályázat menedzselése	35
4.10.2 Pályázatok értékelése a gazdálkodók véleménye szerint	36
4.11 Csele-Borza Völgye Egyesület.....	37
4.12 Véménd Község jelenlegi helyzete.....	37
5. Következtetések és ajánlások.....	38
6. Összefoglalás.....	40
7. Irodalomjegyzék	41
8. Melléklet	43
8.1 Kérdőív.....	43
8.2 Mélyinterjú	46
9. Nyilatkozat	47

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Magyar mezőgazdaság az uniós csatlakozás idején.....	10
2. ábra Magyarország földterülete művelési ágak szerint, ezer ha, 2019	12
3. ábra: Dél-Dunántúli régió elhelyezkedése	19
4. ábra: Szántó terület összehasonlítása a Dél-Dunántúli régióban és Baranya vármegyében .	21
5. ábra: Véménd Község helyzete	22
6. ábra: Pályázatot igénylők cégformái	26
7. ábra: Állattartáshoz kapcsolódó támogatások Véménd Községben 2018-2022	29
8. ábra: Állattartáshoz kapcsolódó támogatások megoszlása típus szerint.....	31
9. ábra: Pályázatok megoszlása típus szerint a megkérdezettek válasza alapján Véménd Községben.....	32
10. ábra: A pályázás bonyolultsága egytől ötig terjedő skálán	34

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat SWOT analízis Véménd Községről.....	23
2. táblázat Hektárok megoszlása	26
3. táblázat Csoportosítás hektár alapján.....	27

1. BEVEZETÉS

1.1 A téma jelentősége

„A vidék az európai társadalom és gazdaság szíve-lelke. Meghatározó részét képezi közös identitásunknak, és gazdasági teljesítőképességünk szempontjából is rendkívül fontos. Meg fogjuk becsülni és óvni vidéki térségeinket, és be fogunk ruházni a jövőjükbe.” (*Ursula von der Leyen*) Az Európai Unió területének javarésze vidéki terület, amelyek különböző környezeti és gazdasági adottságokkal, illetve hátrányokkal rendelkeznek, valamint igencsak eltérő társadalmi szerkezettel is. Az egész unió érdeke, hogy ezeket a rurális területeket segítsék, fejlesszék, hiszen az élelmiszerek alapanyagait javarészt itt termelik meg. Ezek a területek önerőből nem képesek messzemenő és konstans fejlődést elérni, megteremteni, ezért támogatni kell őket. Az Európai Unió jól kiépített támogatási rendszere pont azt hivatott elérni, hogy a kisebb, elmaradottabb vidéki területeket fejlessze, támogassa ezzel segítve, hogy meglévő adottságaikat és erőforrásaikat maximálisan ki tudják használni. Véleményem szerint a vidékfejlesztés feladata, hogy ezekben a térségekben milyen jövedelemszerzési lehetőségeket, megélhetési lehetőségeket, kikapcsolódási lehetőségeket tud biztosítani az ott élők számára, hiszen, ha nem tudja elég vonzóvá és innovatívvá tenni a rurális térségeket a fiatalok számára, akkor azok elnéptelenednek, ezzel párhuzamosan pedig egy nagymértékű urbanizációs folyamat is elkezdődik.

A téma fontosságát abban látom, hogy manapság az Európai Unió szinte mindegyik tagállamára jellemző, sőt világszerte is megfigyelhető, hogy szignifikáns fejlettségbeli differencia van az országrészek között, tehát kiemelkedő fejlettségbeli kontraszt látható a városi, illetve a rurális területek között, ez a különbség sokszor országhatárokon átívelő, így országok között is megfigyelhető.

1.2 Személyes motiváció

Azt gondolom, hogy a fiatalok számára fontos és hasznos lenne, ha jobban utánanéznének a településnek, ahol élnek, hiszen nagyon sok olyan háttérfolyamat, elindított pályázat, fejlesztési cél van, amit a község lakossága nem feltétlenül tud vagy lát. Sokan csak azt látják, hogy még mindig nem csinálták meg az utat vagy még mindig nem bontottak el vagy nem újíttak fel egy-egy régi épületet, de a nagy többségnek fogalma sincs, hogy ezek a dolgok mennyi háttérmunkát, odafigyelést igényelnek, így, ha a lakosok tudnák, hogy mennyi elindított pályázat van, ami a településük fejlődését szolgálja más véleménnyel lennének. Mivel én is egy kis településen, a Baranya vármegyei Véménd Községben élek, fontosnak gondolom

megvizsgálni a környezetem fejlődési lehetőségeit, illetve a vezetésnek erre való törekvését, továbbá a település társadalmi összetételét, illetve a Véménd Községben létrejövő vidékfejlesztési és mezőgazdasági folyamatokat. Azt gondolom, hogy napjainkban egy kisebb községnek, településnek törekednie kell, és minden követ megmozgatva azon kell lennie, hogy a fiatal, életképes és munkára alkalmas lakosait megtartsa, esetleg növelje a fiatalok lakosainak számát.

Tehát egy kicsit saját feladatomban is érzem Véménd Község bemutatását és megismertetését társadalmi, kulturális, gazdasági, infrastrukturális és természeti adottságai tekintetében.

1.3 Célkitűzés

A diplomamunkám első felében a témához kapcsolódó szakirodalmi áttekintésre kerül sor, amelyben a vidékpolitika és vidékfejlesztés különbségére térek ki, az uniós csatlakozás előtti támogatásokat, valamint a mezőgazdaságot, illetve a családi gazdaságok támogatását is bemutatom.

Célom, hogy megvizsgáljam az agrártámogatások hasznosulását Véménd Községben egy kérdőíves felmérés és egy mélyinterjú segítségével, emellett pedig egy átfogó és precíz képet adni a község jelenlegi gazdasági, természeti, kulturális, infrastrukturális és társadalmi helyzetéről.

Dolgozatom során az alábbi feltevéseimre keresem a választ.

F1: A pályázás rendszere bonyolult és átláthatatlan, amely hosszú adminisztrációs folyamatot igényel.

F2: Véménd Község fejlődik, egyre innovatívabb lesz, illetve mindezek mellett a falukép egyre rendezettebbé válik.

F3: A nagyobb gazdasággal rendelkezők veszik inkább igénybe pályázatíró segítségét, mert az alaptámogatáson kívül egyéb pályázatokat is igénybe szeretnék venni.

2. A TÉMA SZAKIRODALMÁNAK ÁTTEKINTÉSE

2.1 A vidékpolitika és a vidékfejlesztés különbsége

Glatz Ferenc Világszemlélet-váltás, agrár- és vidékpolitika Európában, Magyarországon című előadásában fogalmazta meg a különbséget vidékpolitika, illetve vidékfejlesztés között. Így definiálta a vidékpolitikát: „A vidékpolitika országos vagy kontinentális hatáskörű politikai aktivitás, amely az állami vagy kontinentális politikán belül a vidéki térségek fejlesztését célozza és fejlődését vizsgálja.” Tehát a vidékpolitika foglalja magába az emberjogi szolgáltatást, mint szociálpolitika vagy oktatás, de ide tartozik a munkahelyteremtés, az elérhetőség, ami magába foglalja a telefon és internethozzáférést és a közlekedést. A vidékpolitikához tartozik a közbiztonság és az igazságszolgáltatás, valamint a környezet- és tájgazdálkodás.

„A vidékfejlesztés lokális-regionális aktivitás: mindig az adott táj- vagy igazgatási egységre kidolgozott és irányuló fejlesztés.” Előadásában kitér arra, hogy ez pontosan mit is jelent az ő véleménye szerint. Úgy magyarázza a későbbiekben, hogy a helyi értelmiségiek (igazgatók, civil és tudományos értelmiségiek) tevékenysége, tehát a nemzeti fejlesztési tervek, illetve a lokális fejlesztési tervek összehangolt programja, terve. Biztosítja, és megerősíti, hogy az alulról-felfelé építkezés az európai fejlesztési programokban megvalósulhasson.

2.2 Vidékfejlesztés

A vidékfejlesztés témakörét az alapvető fogalmak letisztásával kell kezdeni, hiszen a vidékfejlesztési politika tárgyát, a vidék és a vidéki (rurális) térségek fogalmát is tisztázni kell. A vidék nem egy vitathatatlanul és kikezdzhetetlenül meghatározható fogalom, mert a meghatározására lehetetlen megfelelő mutatókat, mérőszámokat találni. A kutatók véleménye szerint a XX. század végén mind szociális, mind pedig gazdasági aspektusból is nehéz különválasztani a kisvárost, a falut és a vidéket a nagyvárostól. A rurális térség elsősorban még mezőgazdaságból él, és ezzel foglalkozik, de emellett megjelentek a különböző szolgáltatások és a modern ipar. A helyi népesség szerkezete igencsak megváltozott, a helybeli lakosok mellett többségbe került a városból odaköltözött középosztály is. „A tradicionális autonóm termelésre alapozott falusi közösség a múlté. A parasztközösségek beolvadtak az osztársadalomba. A „vidéki gazdaság” sokkal szélesebb sávot fog át, mint fél évszázada, és ebben a mezőgazdasági termelés szerepe lecsökkent. A mezőgazdaság a gazdaság egészének egyik termelési szektorává vált.” (Kovács T. 2012). Véleményem szerint igaza van Kovács Teréznek abban, hogy a

mezőgazdaság szerepe egy folyton csökkenő tendenciát mutat. Néhány évtizeddel ezelőtt az őseim megtermelték maguknak azt, amire szükségük volt, sőt még többet is, amit aztán értékesítettek, és így volt némi bevételük, plusz jövedelmük. Ha napjainkban végig nézek a községben, ahol élek, szinte néhány család foglalkozik mezőgazdasággal, és még kevesebb olyan házat találni, ahol valamiféle állattartással foglalkoznak a saját maguk részére. Ebből is látszik, hogy az elmúlt évtizedekben mennyire átalakult a vidéki népesség szerkezete. Érezni és látni lehet a különböző szolgáltatások, illetve modern ipar jelenlétét.

2.2.1 Az Európai Unióhoz való csatlakozás előtti támogatások

A posztszocialista országok Európai Unióba történő belépése hosszú és problémás eljárásnak bizonyult, ennek következtében az Unió számára világossá vált, hogy ezek az országok gazdasági fejlettségi szintje szignifikánsan elmarad a „régii” tagállamokétól. A Csatlakozási Partnerség című dokumentum célkitűzése, hogy támogassa a tagjelölt országokat a taggá válásra való felkészülésben. Meghatározzák a nemzeti felkészülési prioritásokat, illetve ezek mellé pénzügyi segítséget nyújtanak. A 2004-ben csatlakozó tíz állam részére biztosított előcsatlakozási támogatás az Európai Unió költségvetésének 3%-át tette ki. (*parlament.hu*)

„A PHARE a strukturális, az ISPA a kohéziós, a SAPARD pedig a mezőgazdasági alapok előfutára volt.” (*pályázatok.gov.hu*) Az Európai Unió a PHARE-program megindítására vonatkozó végérvényes határozatot a Közösség vezetői 1989. decemberében hozták meg. „Mint arról a program nevét adó beszédes betűszó (Poland Hungary Assistance for the Reconstruction of the Economy) is tanúskodik, a program kedvezményezettjeinek köre az idők során jelentősen kibővült. Míg kezdetben csak Lengyelország és Magyarország tartozott a támogatott „reformországok” klubjához, a Phare program ma már nyitva áll valamennyi társult közép- és keleteurópai ország előtt.” (*Heil P., 1998*). A magyar Phare-program kezdetét a Közösséggel 1990. szeptember 3-án aláírt Keretegyezmény jelentette, amely lefektette a támogatás jogi kereteit és követelményeit. A segélyek célja a projekt első szakaszában a demokratikus átmenet támogatása és a fundamentális piacgazdasági intézmények kiépítése volt, majd a Phare-programokban fokozatosan gyarapodó teret kaptak az integrációhoz tartozó (közigazgatás-korszerűsítési, jogharmonizációs) programok. Magyarország a támogatási összeg legnagyobb részét szerkezetátalakításra és gazdaságfejlesztésre fordította. Agrárcélú segítség is volt, mint például ingatlan-nyilvántartás, továbbá a mezőgazdasági statisztika korszerűsítése, valamint növény- és állategészségügyi intézményfejlesztés.

„A Phare programot 2000-től két új pénzügyi eszköz, a környezetvédelmi és közlekedési projekteket finanszírozó ISPA, illetve a mezőgazdasági és vidékfejlesztési programokhoz igénybe vehető SAPARD fogják kiegészíteni.” (Heil P., 1998). Ahogy az előbb idézett sorokban is olvasható, a Phare-program után következett az ISPA és a SAPARD. Az ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) tartalmazta az infrastruktúra fejlesztésre, valamint a környezetvédelemre fordítható összegeket, támogatásokat, melyekkel alapvetően a nagyon elmaradott területeket fejlesztették a tagországokban. Magyarországon ennek a támogatásnak a 46%-át fordították környezetvédelemre, azon belül is szennyvíztisztításra, a fennmaradó 54%-ot pedig közlekedési célú fejlesztésekre fordították, névlegesen vasútfejlesztésre.

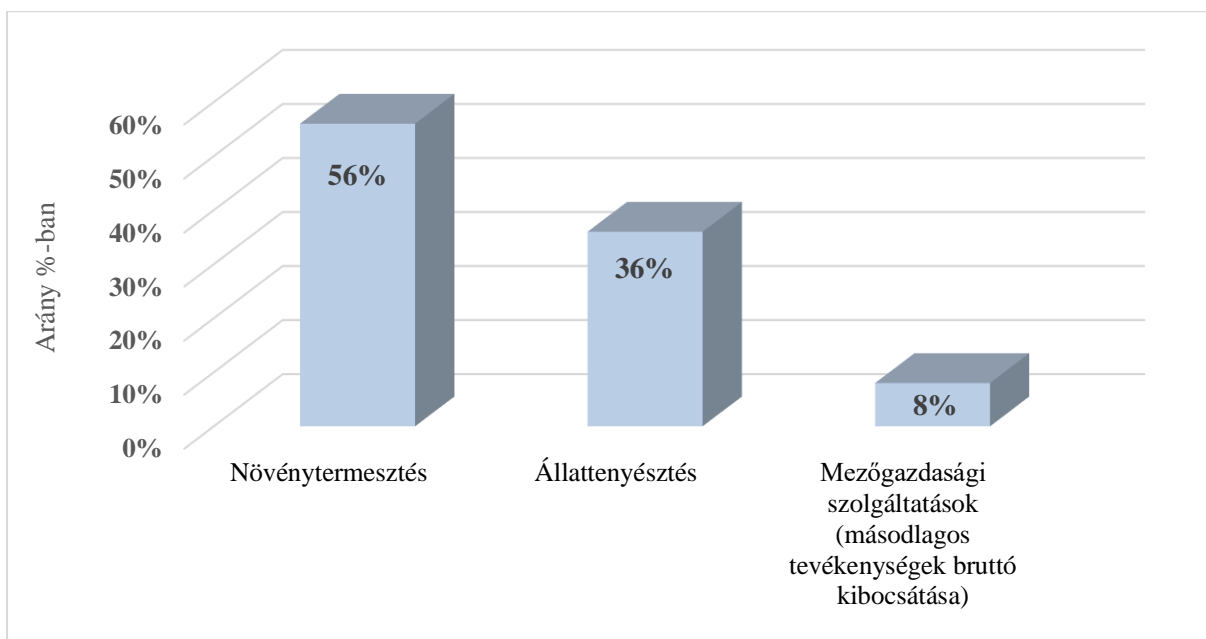
„A Speciális Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Csatlakozási Program (SAPARD) kulcsfontosságú pénzügyi eszköz volt Közép- és Kelet-Európa kedvezményezett országainak támogatására mezőgazdasági ágazataik és vidéki területeik strukturális alkalmazkodásában.” (europa.eu) Ennek a programnak alapvetően kettős célja volt, egyrészt, hogy segítse a tagjelölt országokat a közösségi joganyag átvételében, másrészt, hogy hozzájáruljon egy fenntartható és versenyképes agrárgazdaság kialakításához és a vidék életképességének megőrzéséhez.

„Látható, hogy a program egy komplex támogatási rendszer, amely nem csak termelésbővítő támogatást ad, hanem a Strukturális Alapoknak megfelelő formában nyújt segítséget az elmaradott térségeknek.” (Leitmann Á., 2000). A SAPARD programjában tizenöt felkínált intézkedés volt, melyből Magyarország 8+1 intézkedést fogadott el. A mezőgazdasági vagy agrárintézkedések támogatására öt intézkedést fogadott el Magyarország, melyek a következők voltak: mezőgazdasági vállalkozások beruházásainak támogatása; mezőgazdasági és halászati termékek feldolgozottságának és értékesítésének fejlesztése; termelői csoportok felállítása; agrár-környezetvédelmet és tájfenntartást szolgáló termelési módszerek elterjesztése, illetve a szakképzés támogatása. A vidékfejlesztési intézkedések közül pedig négyet fogadott el Magyarország, melyek az alábbiak voltak: falufejlesztés és felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése; a tevékenységek diverzifikálása alternatív jövedelemszerzések érdekében; a vidéki infrastruktúra fejlesztése és javítása; valamint a program lebonyolításának szakmai segítsége. A SAPARD végrehajtása a strukturális alapokhoz hasonló módon decentralizáltan, vagyis központ nélkül zajlott. A pályázatától a támogatások kifizetéséig Magyarország saját hatáskörében hajtotta végre a programot, ehhez szükséges volt az akkreditált intézményrendszer megléte. A rendelkezésre álló források felhasználása volt a cél, viszont javarészt csak a nagy gazdaságok jutottak támogatáshoz. A források legnagyobb szegmense, nagyjából 65%-a a mezőgazdaságra, valamint az élelmiszeriparra fordítódott, a vidékfejlesztésen belül csupán csak a falusi infrastruktúra profitált. Közel 9000 pályázatot adtak

be, aminek nagyjából a 30%-a került kifizetésre, támogatásra. A SAPARD egy tanulási processzus volt, melynek céljai csupán részben tudtak megvalósulni.

2.2.2 A vidékfejlesztési politika

A magyar mezőgazdaság szerepe az Európai Unió csatlakozását követően is egyre mérséklődött. A mezőgazdaság, mint ágazat részaránya a foglalkoztatásban és a GDP-ben is jelentősebben változott, míg a beruházásokban és a bruttó hozzáadott értékben csekélyebb mértékben csökkent. Ahogy az 1. ábra is szemlélteti, az uniós csatlakozás idején az ágazat értékéből a növénytermesztés kibocsátása 56%, az állattenyésztésé 36%, valamint a mezőgazdasági szolgáltatásoké és a másodlagos tevékenységek bruttó kibocsátása 8% körül realizálódott. (ksh.hu)

1. ábra: Magyar mezőgazdaság az uniós csatlakozás idején

Forrás: saját szerkesztés, a KSH adatai alapján

A csatlakozást követően a növénytermesztés részaránya tovább növekedett, míg ezzel szemben az állattenyésztés aránya csökkent, illetve alacsony szinten stagnált. A magyar mezőgazdasági vállalatok a csatlakozást követő időszakban a közvetlen támogatások hatására egyre több műtrágyát, illetve növényvédőszerrel kezdtek használni, ami a kedvező időjárási viszonyok mellett hozzájárult a termésátlagok növekedéséhez.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás nagymértékben átformálta a közvetlen támogatások rendszerét.

A SAPS rendszert (egyszerűsített területalapú támogatási rendszer) alkalmazó tagországoknak lehetőségük volt arra, hogy 2021-ig tovább vigyék ezt a rendszert, és csak aztán térjenek át az alaptámogatási rendszerre. Magyarország a SAPS rendszer előnyei miatt döntött úgy, hogy 2021-ig ezt a támogatási formát alkalmazza. „Az Európai Unió által finanszírozott egységes területalapú támogatás (Single Area Payment Scheme - SAPS) a föld hasznosításától függetlenül igényelhető a közösségi jogszabályok által meghatározott területekre. A támogatás jogosultja a föld jogszerű használója.” (*mvh.allamkincstar.gov.hu*) A SAPS rendszer továbbvitele lehetővé tette az új tagállamoknak, hogy átmeneti időszak nélkül részesedhessenek a KAP piaci támogatásaiból, mint például ártámogatások, intervenció, exporttámogatások.

„A környezetbarátabbá válást (zöldítést) ösztönző közvetlen támogatásban azok a gazdák részesülhetnek, akik a környezetvédelmi és éghajlat-politikai célok elérését segítő gazdálkodást folytatnak.” (*europa.eu*) A Közös Agrárpolitika egyik fő elemei a zöldítés, ami a környezet szempontjából kiváltságos mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtott támogatást jelenti. „Az uniós országokban az agrárszektorbeli jövedelemtámogatások 30%-át a környezetbarátabbá válás ösztönzésére kell elkülöníteni.” (*europa.eu*) A határozat során a tagállamoknak az éves közvetlen támogatási keretük 30%-át kell felhasználniuk. Magyarország minden gazdálkodó számára hektáronként ekvivalens mértékű zöldítési összeget vezetett be. A zöldítés az alaptámogatással szerves egységet képez, mert a zöldítés csak alaptámogatás igénylése esetén kérelmezhető, mindemellett az alaptámogatás igénylése esetén bizonyos zöldítési előírásokat is teljesíteni kell. A két támogatás tehát külön feltételrendszerrel és költségvetéssel rendelkezik, ellenben csak együttesen vehetők igénybe. Továbbá zöldítési támogatást csak a SAPS támogatással érintett területek után lehet igényelni. A zöldítés három alappillére a terménydiverzifikáció, állandó gyepterületek fenntartása és az ökológiai területek kijelölése. A terménydiverzifikáció meghatározza, hogy 10 hektár fölötti szántóterületen gazdálkodóknak a szántóterületeken legalább két különböző kultúrát kell termesztetni, míg a 30 hektár feletti szántóterülettel rendelkező gazdáknak pedig háromféle növénykultúrát kell termesztetni. Minden gazdálkodónak a megállapított szántóterületének méretéhez képest teljesítenie kell a terménydiverzifikáció feltételeit. Az állandó gyepterületeknek minősülő területek mezőgazdasági területekhez viszonyított arányát országos, regionális szinten kell megőrizni. Ide tartoznak az állandó gyepek, amelyek a vetésforgóban öt vagy annál több évig nem szerepeltek, továbbá a környezeti szempontból érzékeny állandó gyepterületek, azaz a Natura2000 gyepek, valamint az ideiglenes gyepek, amelyek a szántóterület részét képezik, és öt évnél fiatalabb gyepek. Az ökológiai terület kijelölése azt foglalja magába, hogy a 15

hektárnál nagyobb szántóval rendelkező gazdálkodóknak a szántóterületének 5%-át ki kell jelölnie EFA, vagyis ökológiai területnek.

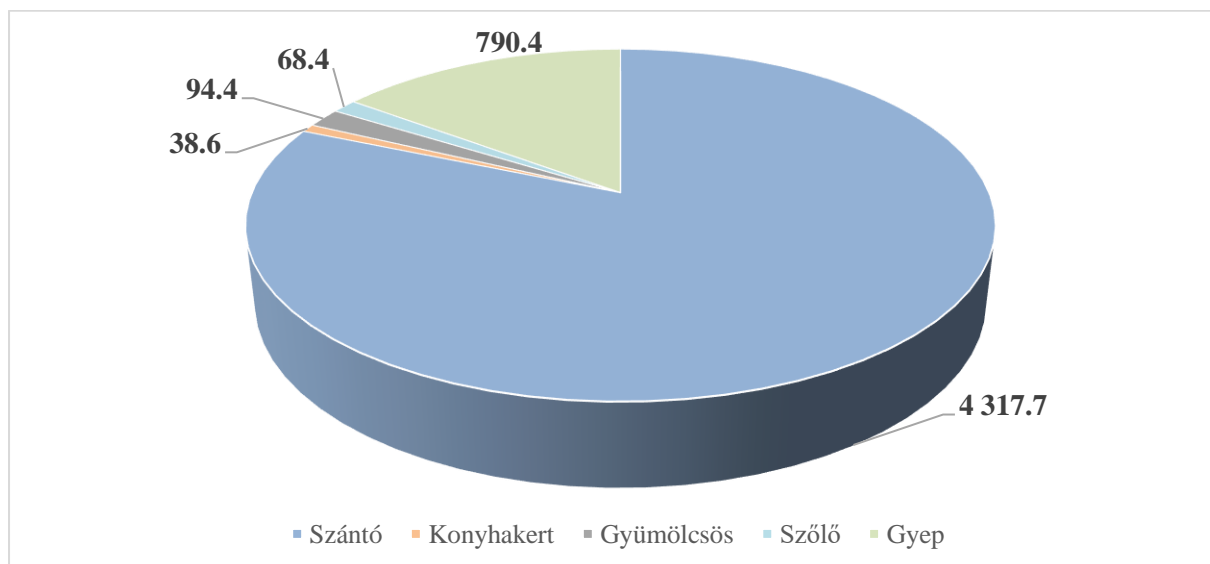
Meghatározott esetekben van lehetőség a zöldítés alól mentesülni. Azok, akik ökológiai gazdálkodást folytatnak, vagy a kistermelői támogatási rendszert választották nem kell megfelelniük a zöldítés követelményeinek. (*europa.eu*)

A közös agrárpolitika egyik új reformja lehetővé tette a fiatal gazdák kiemelt támogatását a SAPS és a zöldítési támogatásokon felül. Meghatározták, hogy évente legfeljebb 90 hektár után igényelhető a támogatás. Az reform értelmében fiatal gazdának minősül az a termelő, aki 40 évnél nem idősebb és gazdaságát az első SAPS kérelem benyújtását megelőző öt évben hozta létre. Ez az újfajta támogatás a mezőgazdasági termelők generációváltását segítette elő.

Továbbá léteznek termeléshez kötött támogatások is, melyek az érzékeny, gyengébb ágazatok megsegítését próbálta elősegíteni. Fontos, hogy csak olyan ágazatok vehették igénybe a termeléshez kötött támogatásokat, amelyek gazdasági vagy piaci nehézségekkel küzdenek.

2.3 Mezőgazdaság jelenléte és szerepe

Az agrár- és vidékfejlesztés alakulása és iránya alapvetően határozzák Magyarország jövőjét, hiszen hazánk területének nagyjából 83 %-a termőterület, melyből közel 63 % mezőgazdasági terület.

2. ábra Magyarország földterülete művelési ágak szerint, ezer ha, 2019

Forrás: saját szerkesztés, a KSH adatai alapján

Ahogy a 2. ábra is mutatja, Magyarország mezőgazdasági területének legnagyobb részét a szántó teszi ki, mintegy 82%-kal, tehát 4.317,7 ezer hektárral. Ezt köveit a gyepterület 15%-

kal, a szőlők, gyümölcsösök és konyhakertek pedig a mezőgazdasági terület 3%-át teszik ki. 2019-ben a mezőgazdasági terület hazánkban 5.309,5 ezer hektár volt, ez az ország teljes területének közel 53%-a. (*ksh.hu*)

A mezőgazdaság a termőföld megművelésével, felhasználásával állítja elő nyers-, félkész-, illetve feldolgozott végtermékeit, melyek emberi vagy termelői fogyasztásra és vagy felhasználásra alkalmasak. Nyilván a földművelés elengedhetetlen hozzátartozója a talaj minősége, állaga és felhasználhatósága, valamint az éghajlati változások. Ezek a változások lehetnek pozitív, illetve negatív végkimenetelűek. A gazdaság legtöbb szereplője megteheti, hogy az általa okozott károkat – környezet felélésének árát és a működés által okozott károkat – másra, vagy a jövő nemzedékére hárítsa, de a mezőgazdasági termelésnek azonban évről-évre gondoskodnia kell a talajelőkészítésről, a biológiai erőforrások utánpótlásáról, így a károknak csak egy bizonyos része hárítható másra. Az a mezőgazdasági térség, ahol nem fenntartható módon használják a rendelkezésre álló erőforrásokat, néhány évtizeden belül gazdaságilag is tönkremegy, ebből kifolyólag a mezőgazdaság termelési költségei valamivel magasabbak, mint az ipari termelés költségei. „A mezőgazdasági tevékenység megfelelő gazdálkodási módok alkalmazása esetén fenntartja a tájat, megőrzi a talajt, vizeinket, az élőhelyeket, egészséges élelmiszert biztosít. Megélhetést ad a vidéken élők százezreinek, a hozzá kapcsolódó tevékenységeken keresztül pedig millióknak.” (*Kajner P.2007*).

2.3.1 Világszemléleti váltás

„Hat nagy – egymást követő – megrázkódtatásról beszélek. Az *éghajlatváltozás* bejelentéséről 2007-ben és az ehhez kapcsolódó előrelátható édesvízhiányról, a 2008. év *energetikai válságáról*, azután az *élelmiszerválságról* és az év októberében kitért *pénzügyi válságról*. Mindemellett ötödikként a világon végbemenő *demográfiai válságról*, *valamint a „tudástényező” elfogadásáról*. Ez a hat „váltás” feltételezésem szerint meghatározó lesz a következő évtized minden szakpolitikájában, így az agrár- és a vidékpolitikában is. A hat új jelenség számomra azt mondja: *váltásról* van szó, a *Föld-folyamatokban* – beleértve az emberi társadalom folyamatait is – nagy változásokról. Amelyek hosszú távon, csak évtizedes áttekintésben lesznek láthatóak. De *amelyeket fel kell ismernünk*, hogy az *emberi magatartásban* is szemléletigazodást, *szemléletváltást hajtsunk végre*. A hat jelenség közül az első négyről beszélt és beszél a világsajtó, és részben a tudományos vagy a gazdasági világ. Az ötödikről, a demográfiai válságról még csak hangokat hallani. Szerintem ezeket az új jelenségeket mint a jövőnket meghatározó tényezőket együtt kell szemlélni.” (*Glatz F.2010*).

Glatz Ferenc által említett hat nagy megrázkódtatás a mezőgazdaság, az agrárium szempontjából is fontos tényezőket, változásokat hordoz magában, hiszen az éghajlatváltozás nagyban befolyásolja hazánk mezőgazdasági termelését, mert a megváltozott éghajlati viszonyokhoz nagyban kell alkalmazkodnia a mezőgazdasági termelőknek. Ebből a tényezőből kifolyólag következik az élelmiszerhiány, hiszen, ha jóval kevesebb termést tudnak betakarítani a mezőgazdasági szereplők, akkor kevesebb alapanyag fog rendelkezésre állni, így ez a megrázkódtatás is szorosan kapcsolódik a mezőgazdasághoz. Az ötödikként említett demográfiai válság is kihatással van a mezőgazdaság fejlődésére, növekedésére, hiszen, ha a vidéki népesség egyre csökkenő tendenciát mutat, mert egyre inkább a városba vagy annak közeli vonzáskörzetébe költözik a lakosság nagy része, akkor még inkább elfogy a vidéki munkaerő, aki a mezőgazdaságból szerzi a jövedelmét.

2.4 Családi gazdaság és családi gazdálkodó fogalma

1945-ben kisparaszti gazdaságként vagy kisüzemként tartották számon a családi gazdaságokat. A legcélszerűbb viszont családi gazdaságként megnevezni. Technikai téren üzem, gazdasági szempontból vállalatként beszéltek róla. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) szerint kistermelésbe tartozik az a gazdaság, ahol minimum 1500 m² szántó vagy 800 m² kert, gyümölcsös, szőlő, vagy 1 számos állat, 50 baromfi, 20 méhcsalád, vagy 20 anyanyúl található. Társadalmi megközelítésben családi gazdaság az, ahol maga a család a munkavégző. Legalább egy hobbikert tesz ki egy gazdaságot és legfeljebb akkora terület annyi felszereléssel, eszközökkel, amit egy család használ fel az ingadozó piaci viszonyok miatt függetlenül minden mennyiségi adattól. (Dancsházy L.1990)

Jelenleg a 2020. évi CXXIII. családi gazdaságokról szóló törvény van érvényben. A törvény következőképpen határozza meg a családi gazdaság fogalmát: „A családi mezőgazdasági társaság olyan, a családi mezőgazdasági társaságok nyilvántartásában szereplő, kizárólag mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve a Földforgalmi törvényben meghatározott kiegészítő tevékenységet folytató gazdasági társaság, szövetkezet vagy erdőbirtokossági társulat, amelynek legalább két tagja van, és tagjai egymással hozzátartozói láncolatban állnak. Egy személy egyidejűleg csak egy családi mezőgazdasági társaságban lehet tag.”

„Hozzátartozó: „a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 8:1. § (1) bekezdés 2. pontjában meghatározott hozzátartozó”

Kiegészítő őstermelői tevékenység: „falusi és agroturizmus, kézművesipari tevékenység, fűrészáru-feldolgozás, takarmány-előállítás, mezőgazdasági termékből élelmiszer előállítása mező-, erdőgazdasági tevékenységből származó termékfeldolgozás kivételével, ha az a saját

gazdaságban előállított alapanyag felhasználásával történik és nem haladja meg az e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott mennyiséget, dohányfeldolgozás, bioüzemanyag-előállítás a mező-, erdőgazdasági tevékenység során keletkezett melléktermékek, növényi és állati eredetű hulladék hasznosítása, nem élelmiszer célú feldolgozása, valamint az ezekből a termékekből keletkezett termékek közvetlen termelői értékesítése, továbbá mező- és erdőgazdasági szolgáltatás.”

Ezekkel a lehetőségekkel a családi gazdaságok bővíthetik termékpalettájukat, illetve biztosabb jövedelemre tehetnek szert, hiszen képesek „több lábon állni”. A növénytermesztés mellett a családi gazdaságok prominens részét képezi az állattenyésztés, ennek ellenére az állattartó telepek száma és a felnevelt állatok száma az utóbbi időben redukálódott (*net.jogtar.hu*).

2.5 Családi gazdaság támogatása

A családi gazdaságok létrejötte előtt igénybe vehető támogatásokat némely gazdálkodási fajta – a föld nagyságától és használatától függően – általánosan tudta igénybe venni.

A 2002-es évben a családi gazdaságok pályázat vagy kérelem útján kiemelt támogatások igénybevételére voltak jogosultak, abban az esetben, ha a feltételeket, előírásokat teljesítették. Ezek a következők voltak:

- termőföld-,
- telephelyvásárláshoz, létesítéshez, korszerűsítéshez, illetve tartós forgóeszköz beszerzéshez kapcsolódó kamattámogatás
- gépvásárlás
- építési beruházás
- hiteltámogatás
- ültetvénytelepítési beruházás
- kiegészítő földalapú növénytermelési támogatás.

A földalapú támogatás valamennyi termelő számára a legfontosabb támogatási forma, de ebben az évben a családi gazdaságok kiegészítő támogatásban részesültek, amelyet egyénileg igényelhettek.

2003-ban az egyéb közvetlen termelői és piaci támogatások közül az agrártermelés költségeit csökkentő támogatásokat teljesítették. 2003. december 31-én valamennyi támogatás és pályázat érvényességét veszítette. Későbbiekben a családi gazdaságok kiemelt támogatásai is megszűntek.

2004-ben, az Európai Unióhoz való csatlakozáskor a Magyar Kormány az Európai Unió források, továbbá a magyarországi költségvetési támogatások egységes felhasználásának biztosítására 6/2004 (I.22) Korm. rendelet az Európai Unió közös forrásaiból származó agrártámogatások, az azokhoz kapcsolódó, nemzeti költségvetésből nyújtott kiegészítő támogatások, valamint a nemzeti hatáskörben nyújtott agrártámogatások szerint osztotta szét a támogatásokat.

A családi gazdaságok finanszírozásai tekintetében is az Európai Unió csatlakozás egyik kihangsúlyozott területe a strukturális alapokra, illetve a kohéziós alapokra való felkészülés volt. Az Unió a Közös Agrárpolitika kiadásait tradicionálisan egy alapból, az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapból finanszírozza, amelyet 2007. januárjában az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) váltott fel. Magyarország Unióhoz való csatlakozásával számottevően módosult a magyar mezőgazdaság szabályozási rendszere.

A korábbiakban már említett földalapú támogatás, később területalapú támogatás (SAPS) a gazdálkodók egyik legfontosabb támogatása, hiszen a földterület használatától függetlenül, a föld tulajdonosának jár a támogatás. Mint azt előzőleg már említettem, a tagországoknak lehetőségük volt a SAPS rendszert tovább vinni 2021-ig. Magyarország is az egyszerűsített területalapú támogatási rendszer, vagyis a SAPS mellett döntött.

A támogatások kifizetéséről a Magyar Államkincstár gondoskodik, míg a jogszabályok létrehozását, illetve megjelenítését az Agrárminisztérium, mint szakmai irányító hatóság végzi.

3. AZ ALKALMAZOTT MÓDSZER ÉS FORRÁSOK

Szakedolgozatom elkészítéséhez az egyetemi tanulmányaim során megszerzett tudásom alapján primer és szekunder kutatási eljárásokat egyaránt használtam.

A szekunder kutatás alatt azt értjük, amikor már meglévő adatokból, adatsorokból dolgozunk, tehát ezeket az adatokat már korábban összegyűjtötték. Előnye lehet, hogy egy adott kérdésre, problémára több forrás is megoldás lehet, így a feltevésünket több adattal tudjuk alátámasztani.

3.1 Szekunder kutatás

Szekunder forrásként elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatait használtam, illetve a Magyar Államkincstár (MÁK) honlapján elérhető nyilvános adatokból dolgoztam. Nagy segítségemre volt az Európai Unió hivatalos honlapja, illetve a pályázatok.gov.hu hivatalos honlap és a Csele-Borza Völgye Egyesület hivatalos honlapja is. Illetve Véménd Község honlapján elérhető hivatalos pályázati kiírásokból és egyéb dokumentumokból is tájékozódtam.

3.2 Primer kutatás

Primer kutatási formát alapvetően két csoportra oszthatjuk, ilyen csoportok a kvalitatív és kvantitatív jellegű kutatások. Az adatok összegyűjtéséhez kérdőívet készítettem, amit a Véménd Községben élő és mezőgazdasággal foglalkozó családoknak osztottam ki. A kérdőív összeállításánál olyan adatokra kérdeztem rá, ami véleményem szerint hasznos, ahhoz, hogy a községben gazdálkodók pályázási szokásait feltárjam. A kérdőívet 14 Véménd Községben élő főállásban mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozónak osztottam ki. A kérdőívet minden gazda helyesen töltötte ki és visszaküldte. Ezzel a kérdőíves felméréssel egy mikroközösséget lefedtem. A felmérés a magyar mezőgazdaságra vonatkozóan nem volt reprezentatív.

Kérdőívemben többek között olyan kérdések szerepelnek, amik a kutatásom, vizsgálatom során fontosak lesznek ahhoz, hogy átfogó képek kaphassak az agrártámogatások hasznosulásáról a községben, ahol élek, Véménden.

Kezdsnek a pályázás során használt, meglévő cégformára kérdeztem rá, ezt követően arra az információra volt szükségem, hogy a 2018-2022-es időszakban melyik évben/években nyújtott be támogatási kérelmet a mezőgazdasággal foglalkozó család. Illetve kardinális kérdés, hogy melyik család hány hektáron gazdálkodik, hiszen a SAPS, tehát az alaptámogatás összege a hektár függvényében változik, továbbá szorosan ide kapcsolódik a zöldítés összege is. Kérdőívem során olyan kérdésekre is kerestem a választ, mint például a jelenlegi pályázási

rendszer, pályázási folyamat hiányosságai, illetve előnyei, pozitívumai. Többek között arra is kíváncsi voltam, hogy egy adott gazda honnan értesül a pályázatokról esetleg internetről vagy falugazdásztól vagy egyéb forrásokból. Valamint az is érdekelt, hogy a pályázat menedzselésében szükségük van-e külsős személyre, pályázatíróra, vagy saját maguk be tudják nyújtani az igényt.

Ide tartozik továbbá, hogy készítettem egy mélyinterjút is Véménd Község polgármesterével Szalonna Zoltánnal. Az interjú során arra kerestem választ, hogy hogyan alakul Véménd gazdasági, infrastrukturális és társadalmi helyzete, illetve a település elnyert pályázatait iránt is érdeklődtem.

4. VIZSGÁLATOK, EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1 Dél-Dunántúl

A Dél-Dunántúli régió Délnyugat-Magyarországon, a Duna és a Dráva folyók, valamint a Balaton között helyezkedik el. Területével, ami 14 169 km² Magyarország legnagyobb, ugyanakkor legkevésbé lakott régiója.

3. ábra: Dél-Dunántúli régió elhelyezkedése

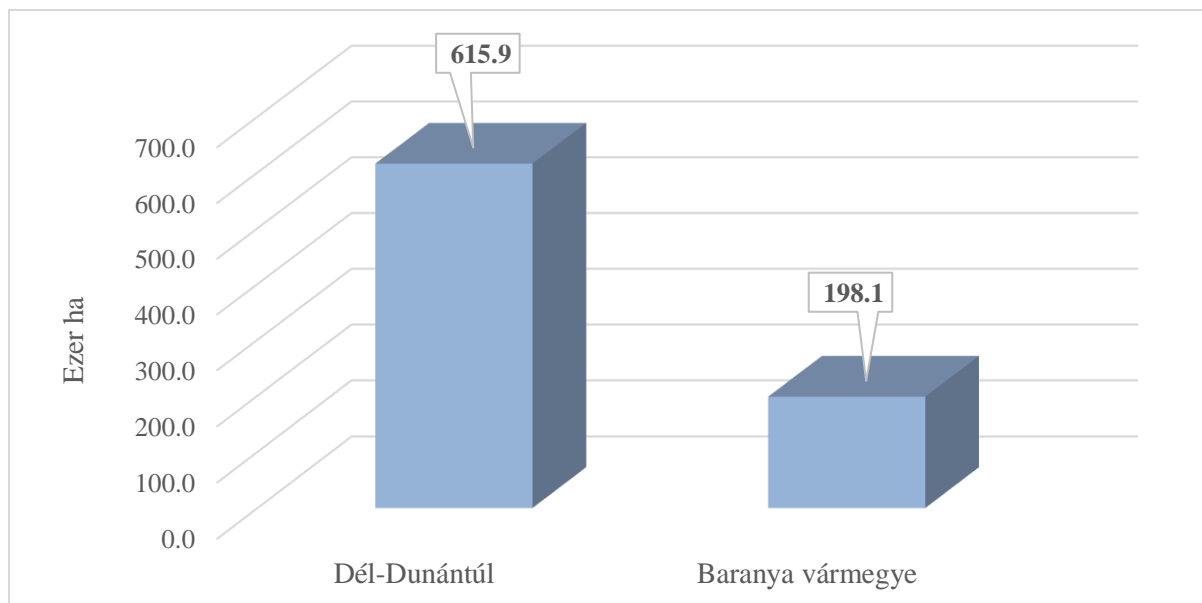
Forrás: Wikipédia, 2022

A 3. ábra jól ábrázolja a Dél-Dunántúli régió elhelyezkedését Magyarországon, illetve jól szemlélteti a régiót alkotó vármegyéket is, amelyek ebben az esetben Somogy, Baranya és Tolna vármegye. A régió természetföldrajza tagolt, a környezeti adottságok tekintetében, pedig általában kedvező. A felszíni és felszín alatti vízkészletek, mint például a gyógyvíz bőségesen megtalálhatók a térségben, továbbá a Duna és a Dráva folyók biztosítják az állandó vízkészletet. A régió településszerkezetére igencsak jellemző, hogy kedvezőtlen és gyenge. Elmondható, hogy kis falvak és települések magas aránya mellett a fejlett városhálózat hiánya van jelen a régióban. A térség 655 településének több, mint fele, számszerűsítve 346 az aprófaluk kategóriába tartozik, ahol a lakosság 10%-a lakik. Az aprófalvak, vagy kisfalvak szerkezetét általában kedvezőtlen gazdaságföldrajzi adottságok övezik. Az aprófalvas Baranya

vármegyében a települések közel 70%-a 500 lélekszám alatti lakossal rendelkezik. A térségben fontos természeti értékek az országos és helyi hatóságok által kijelölt és védett természeti értékek. A legjelentősebb a több, mint 49.000 hektáron elterülő Duna-Dráva Nemzeti Park. Nemzetközi hírű gyógy- és termálvizek, mint Harkány vagy Szigetvár, illetve a gyönyörű természetvédelmi területek, mint például a Gemenc, és jelentős történelmi emlékhelyek, mint a Mohácsi Történelmi Emlékhely, Pécs, Szigetvár gazdagítják és öregbítik a régió presztízsét. A térség turisztikai szempontjából a 2010-es Európa Kulturális Fővárosa cím nemcsak Pécs, hanem az egész régió turisztikai és gazdasági fejlődése szempontjából mérőföldkő volt. (*terport.hu*)

4.2 Baranya vármegye

Az ország délnyugati részén elterülő Baranya vármegye természeti és földrajzi adottságai változatosak, hiszen a vármegye északi részén található a Mecsek-hegység, keleten és délen pedig a Duna-Dráva menti síkságok helyezkednek el, melyből kimagaslik a Villányi hegység. A vármegye különlegessége az éghajlata, hiszen az országban egyedülálló módon a térség néhány területe szubmediterrán klímával rendelkezik. Az éves csapadékmennyiség az országos átlag alatt van, de az éves átlaghőmérséklet és a napsütéses órák száma jelentősen magasabb. Kiemelkedő a magas minőségű termőföld, ugyanis a vármegye szántóterületeinek átlagos aranykorona-értéke 23,0, ami magasabb az országos aranykorona-értéknél (21,9). A 4. ábra szemlélteti a dél-dunántúli, illetve a Baranya vármegyei szántóterületek nagyságát a 2022-es évben. A Dunántúlon 615,9 ezer hektár szántóterületet jegyeztek fel, míg Baranya vármegyében 198,1 ezer hektár szántóterületet, ez a dunántúli terület 32,2%-a. A Dél-Dunántúl vármegyéihez viszonyítva egy kicsit elmarad a Somogy és Tolna vármegyéktől. Somogy vármegyében a régió szántóterületének 33,5%-a található, míg Tolna vármegyében 34,3%-a. (*agronaplo.hu*)

4. ábra: Szántó terület összehasonlítása a Dél-Dunántúli régióban és Baranya vármegyében

Forrás: saját szerkesztés, a KSH adatai alapján

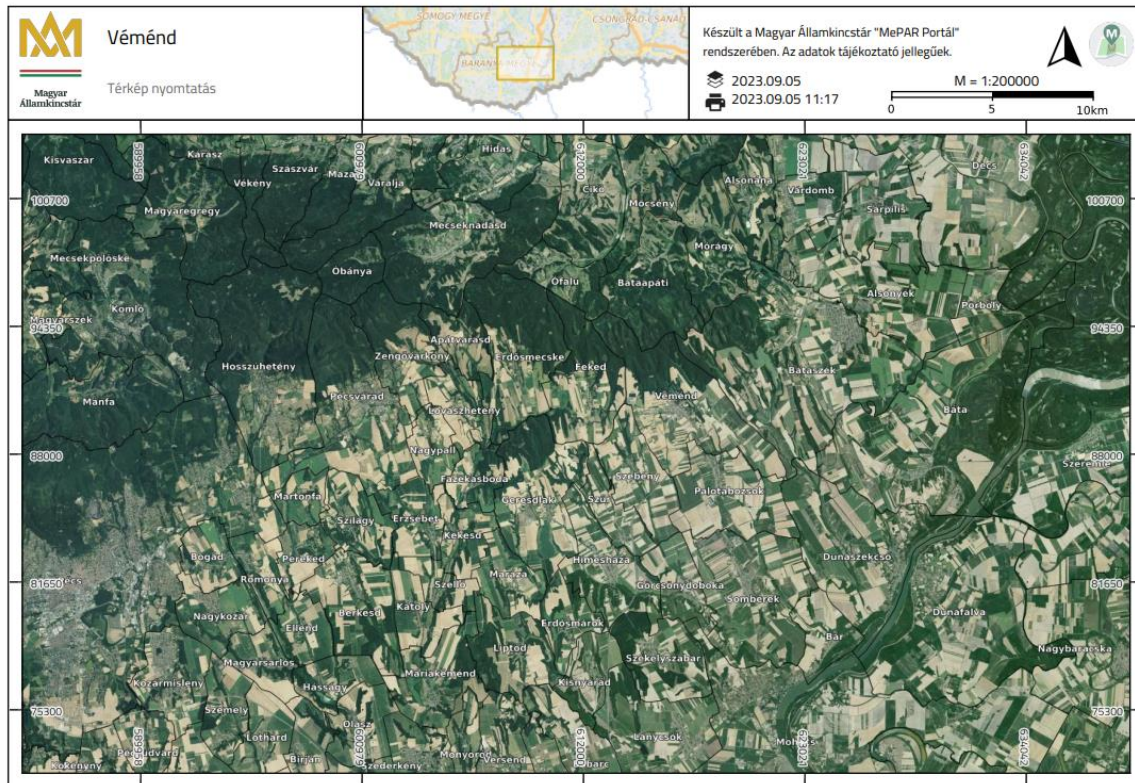
„Baranya megyében található az országban működő vállalkozások 3,4 százaléka. A mező-, erdőgazdasági és halászati vállalkozások aránya 4,2 százalék. A Dél-Dunántúl régióban működő vállalkozások 43,4 százaléka, a régió mezőgazdasági vállalkozásainak pedig közel egyharmada (32,5%) található a megyében.” (*nak.hu*) A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara és az Agrárközgazdasági Intézet közös tanulmánya jól bemutatja, hogy a Dél-Dunántúli régión belül is óriási szerep jut Baranya vármegyének.

A vármegyében 10 járás és 301 település található, mint azt korábban említettem már a székhelye, központja Pécs megyei jogú város. Az ország legdélebbi fekvésű vármegyéjének területe 4429,60 km², népsűrűsége pedig 89,5 fő/km². 2019-es adatok alapján Baranya vármegye népessége 360.704 fő, a nemzetiségek aránya is igencsak jelentős.

4.3 Véménd Község

A Geresdi-dombság területén, a megye határán helyezkedik el Véménd, Pécsváradtól keletre, Mohácstól pedig észak-északkeletre. A leglényegesebb közúti elérési pontja, az átadása óta az M6-os autópálya, amely nemcsak, hogy áthalad a település közigazgatási határai között, de csomópontja is van. 2018-ban 1332 fő lakta Véméndet, 2022-ben pedig a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 1261 fő volt a lakosok száma Véménden, a község területe 31,81 km², a népsűrűség pedig 37 fő/km². Véménd lakásállománya 583 darab. Ahogy az 5. ábra is jól szemlélteti Véménd közigazgatási területébe beletartozik egy erdő is, ami biztosítja a

lakosok számára a kikapcsolódási, túrázási lehetőséget. Jól látszik, hogy viszonylag sok szántóföld is tartozik Véménd Község közigazgatásához.

5. ábra: Véménd Község helyzete

Forrás: MePAR Portál, 2023

A MePAR térképen látszik, hogy nemcsak Véménd Községnek van viszonylag sok szántóterület a közigazgatási határain belül, hanem a környező településeknek is. Így a véméndi gazdák a szomszédos községek közigazgatási határain belül elhelyezkedő földeket is használhatják, birtokolhatják, hiszen a környéken néhány nagyobb gazdaságon kívül Véménden sok gazdálkodó van, akár főállású, akár másodállásként végzi a mezőgazdasági tevékenységét.

4.3.1 SWOT analízis

Ahhoz, hogy Véménd Község helyzetét jobban be tudjam mutatni, egy SWOT analízist állítottam össze, melyben minden erősség, gyengeség, veszély és lehetőség is megjelenik.

1. táblázat SWOT analízis Véménd Községről

Erősségek	Lehetőségek
Véméndért Egyesület	Véméndért Egyesület
Német-magyar óvoda	M6-os autópálya felhajtó
Nemzetiségi Általános Iskola	4 nagyváros 40 km-en belül
Kulturális örökségek, rendszeres hagyományápolás	Önfenntartó agglomeráció kialakítása
Összetartó közösségek alakulnak	Megfelelő mennyiségű termőföld
Gyengeségek	Veszélyek
Kis közösségen kívülállók nem tudnak kapcsolódni	Közbiztonság
Nincs megfelelő mennyiségű kvalifikált munkahely	Nem lesz orvosi ellátás
Csekély tömegközlekedési lehetőség	

Forrás: saját szerkesztés

Ahogy az 1. táblázatban is látszik, Véménd Község erősségeit és lehetőségeit is a Véméndért Egyesülettel kezdtem, hiszen mindig mindennek az alapja és ezzel együtt az erőssége és lehetősége is a közösség, legyen az kisebb vagy nagyobb. Véménd mai közösségét egy elég erős mag alkotja, ami a Véméndért Egyesület. Ez egy olyan szerveződés, amelyen belül több kultúr csoport tevékenykedik. A Véméndért Egyesület a legmeghatározóbb, és legerősebb lehetősége Véméndnek. Ez a közösség egy olyan légkört, egy olyan társadalmi életet tud biztosítani és megteremteni, ami miatt a fiatalok úgy érzik, hogy itt kell maradjanak és lehetőség szerint tovább örökíteni, fenntartani ezt a közösséget. Egy olyan hangulatot, olyan életérzést tud biztosítani az Egyesület, ami a Véménden élők számára sokat ad, ezt nem lehet megvásárolni. További egyesületek alakultak még Véménden, mint a Hulladék és Fenntartható Fejlődésért Véméndért Egyesület; Vidéki Életmentő Egyesület; Véméndi Polgárőr Egyesület. Véménd Községnek nagy lehetőség, hogy ilyen közel van egy autópálya felhajtó, illetve földrajzi elhelyezkedését tekintve is jó helyzetben van, hiszen nagyjából 40 kilométeres távolságon belül négy nagyváros található, mint Pécs, Mohács, Szekszárd és Baja. Az autópálya lehetővé teszi a környéken élők számára a gyors és egyszerű bejutást a környező városokba, illetve itt a lehetőség különböző vállalatok számára, hogy Véménd környékén telephelyet alakítsanak ki. Lehetőség van egy önfenntartó agglomeráció kialakítására, valamint egy hulladékmentes és a fenntartható fejlődésre törekvő község kialakítására, hiszen a Baranya vármegyei kis községben minden háztartásnak lehetősége van a zárt kertés művelésre. Az erősségek oldalán még feltüntettem a német-magyar óvodát és a nemzetiségi általános iskolát is, illetve a közeljövőben átadásra fog kerülni egy bölcsőde, hiszen ezek a létesítmények megadják a humánállomány alapját, amellyel biztosítják a település jövőjét. Véménd Község

egyik erőssége a rendszeres hagyományápolás és a kulturális örökségek tovább örökítése a fiatalabb generációk számára.

Gyengesége a településnek, hogy akik ezen az összetartó közösségeken kívül rekednek, azok nem tudnak kapcsolódni. Kimaradnak a közösségek által teremtett légkörből és ezáltal nem érzik magukat a közösség részének. Nincs megfelelő mennyiségű kvalifikált munkahely a településen, hogy a tanult embereknek ne kelljen elmenni a Községből munkát vállalni, mert egy kvalifikált munkalehetőség elvállalása sokszor költözéssel is jár. Ebből kifolyólag egy kontraszelekció van a településen, hiszen, ha valaki tanult az elmege a faluból általában munkalehetőség miatt, tehát a kevésbé tanult réteg marad a Községben. A település gyengesége a csekély tömegközlekedési lehetőség, ami nem települési sajátosság, hiszen több kisebb településen is jelen van ez a probléma. Attól is gyengeség, hogy a községben élőknek autóba kell ülni, hogy el tudjon menni valahová, ezzel is szennyezve a környezetet, mert sokszor egy vagy két ember utazik egy autóban.

Véménd Községben és más kisebb településen is veszély vagy, ha most még nem, akkor a későbbiekben veszély lesz az orvosi ellátás, hiszen nem lesz elég orvos, így, ha valami baj történik segítséget kell tudnunk nyújtani addig, amíg ki nem ér a mentő. Ezért Véménden alakult egy egyesület, amiben 40 ember van, aki segítséget tud nyújtani, ha baj van. További veszély a közbiztonság, hiszen a rendőrállomány is folyamatosan csökken, ebből a veszélyből is Véménd Község létrehozott egy erősséget azzal, hogy létrehozta a Polgárőr Egyesületet, akiknek a tagjai rendszeresen látnak el szolgálatot a településen. A polgárőrök munkáját segítve a kamerarendszert is fejlesztették.

4.4 Közös Agrárpolitika támogatási pillérei

Mind az EMGA mind pedig az EMVA elődje az EMOGA vagyis az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap volt. Ezt 1962-ben hozták létre, hogy a KAP rendelkezzen egy közös és egységes finanszírozási rendszerrel, majd 1964-ben két részre osztották a garancia, illetve az orientációs részre. Az EMOGA Garancia részébe tartozott a piaci és ártámogatási politika, az Orientációs részbe pedig az agrárstruktúrát átalakító politika tartozott. 2007-től az EMGA és az EMVA, tehát Európai Mezőgazdasági Garancia Alap és Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap váltotta fel az EMOGÁ-t.

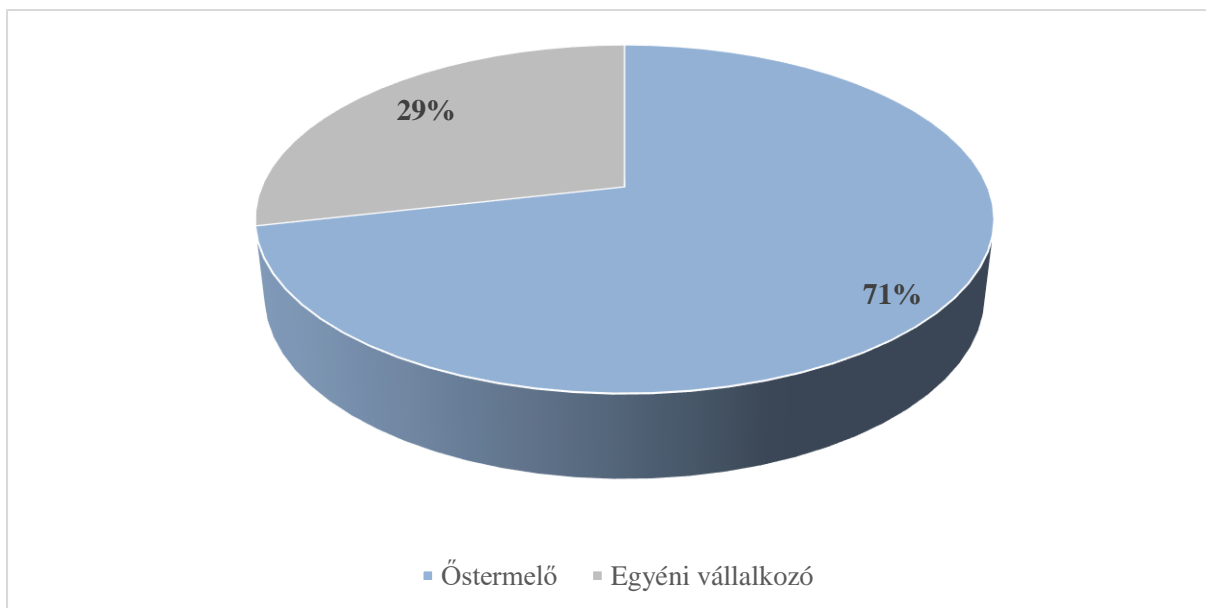
Az EMGA alaptól megosztott irányítással, valamint centralizált irányítással is finanszíroznak támogatásokat. A megosztott irányítással történő finanszírozás például a piaci intervenció vagy a közvetlen támogatás, a centralizált finanszírozásba tartozik többek közt a mezőgazdasági számviteli információs rendszerek kialakítása és fenntartása, vagy a meghatározott

állategészségügyi és növényegészségügyi intézkedésekhez nyújtott pénzügyi hozzájárulás. Az EMGA főként a terület- és állatalapú jogcímekeket, támogatásokat foglalja magába. Jelentősebb megújulás 2015-ben, illetve 2023. január elsejétől volt. Ezek a változások, megújulások javarészt a környezetvédelmi előírások szigorítását jelentik, hiszen 2023 januárjától a zöldítést felváltotta az Agrárökológiai program (AÖP). Azt látjuk, hogy az EMGA egyre szigorúbb zöld feltételeket határoz meg.

„Az EMVA a tagállamokban vidékfejlesztési programokon keresztül működik. Ezek a programok meghatározott tengelyek szerint csoportosított intézkedéseken keresztül hajtják végre a vidékfejlesztési stratégiát, amelynek teljesítéséhez az EMVA-tól kell támogatást igényelni. Az ezzel kapcsolatos hatályos jogszabály szerint ebből az alapból számos jogcímen folyósítható támogatás, ezek egyik része fejlesztést-szerkezetátalakítást szolgál, másik része bizonyos gazdálkodási hátrányok ellensúlyozását szolgáló, úgynevezett kompenzációs kifizetés.” (*Köszegi I.2016*). Ez a pénzügyi alap, melyet az EU 2007-től működtet, is jól mutatja, hogy az Európai Unió egyre nagyobb figyelmet fordít a vidékfejlesztésre, a vidéki népesség támogatására, illetve az elmaradottabb vidéki területek kompenzálására. Ahhoz, hogy egy régió vagy tagország jogosulttá váljon erre a támogatásra előre meghatározott szabályok és keretek alapján nyilatkozni kell, hogy a kapott támogatási összeget milyen módon kívánja felhasználni a későbbiekben. Ebben a dokumentumban meg kell jelölni a kifizető ügynökséget, az irányító hatóságot, és az ellenőrző bizottságot is.

4.5 Gazdálkodói formák megjelenése

Vizsgálatom elején a mezőgazdászok által használt cégformára kérdeztem rá, hiszen a későbbi vizsgálatok, összefüggések során még fontos lehet. A kérdőíves megkérdezésem elején tizennégy gazdálkodót kerestem fel, akik mind kitöltötték és visszaküldték a kérdőívet. Véménd Községben élő, bejelentett lakcímmel rendelkező összes főállású mezőgazdasági vállalkozót megkérdeztem, tehát egy mikroközösséget teljes egészében lefedtem. Az első kérdésnél nyolc válaszlehetőség közül választhattak a gazdák, ilyen például az őstermelő, egyéni vállalkozó, betéti társaság, nonprofit kft, önkormányzat, természetes személy, egyesület vagy korlátolt felelősségű társaság.

6. ábra: Pályázatot igénylők cégformái

Forrás: saját szerkesztés, 2023

Ahogy a 6. ábra szemlélteti a megkérdezettek 71%-a, vagyis 10 gazdász válaszolta azt, hogy östermelői cégformában nyújt be pályázatot. Ennek oka, hogy olyan kedvező adózási formát biztosít a termelőknek, hogy ha van rá mód és lehetőség, akkor ezt a vállalkozási formát választják. Az ábrán láthatjuk továbbá azt is, hogy a Véménd Községben gazdálkodók közül 29%, vagyis 4 egyéni vállalkozó van, aki ilyen cégformában nyújt be pályázati kérelmet. Mindkét vállalkozási forma létrehozása egyszerű, a későbbiekben pedig könnyen kezelhető.

4.6 Területi birtokstruktúra és művelési ág szerkezet

Az általam megkérdezett mezőgazdasággal foglalkozó gazdák Véménd Község területén összesen 1510 hektáron gazdálkodnak. A visszaérkezett kérdőívekben a legnagyobb gazdaság a 320 ha volt, ami az általam megkérdezettek összes hektárjának 21,2%-a, míg a legkisebb a 10 ha, ami a megkérdezettek összes hektárjának mindössze 0,66%-a. Ezt szemlélteti az 2.táblázat. Ez a két adat is jól mutatja, hogy mennyire eltérő méretű gazdálkodók találhatók egy községben.

2. táblázat Hektárok megoszlása

Összes ha	1510	100%
Legtöbb ha	320	21,2%
Legkevesebb ha	10	0,6%

Forrás: saját szerkesztés, 2023

Annak a felvetésemnek az alátámasztására, hogy változatos méretű gazdaságok alakultak a településen készítettem egy CV% számolást, ami azt az eredményt adta, hogy a meglévő adataim CV%-a 92%. Ez az adat alátámasztja, hogy a településen lévő gazdaságok mérete igencsak eltérő, hiszen a 30% feletti CV% azt mutatja meg, hogy az adatok nagyon heterogének.

Az általam megkérdezettek válaszai alapján készítettem egy csoportosítást a gazdaságok méretének tekintetében, ezt mutatja be a 3. táblázat. 50-es léptéket használtam, így lett 7 csoportom, majd megvizsgáltam, hogy a megkérdezettek hány hektáron gazdálkodnak, így megkaptam az egyes csoportok darabszámát, majd számoltam egy százalékot. A megkérdezettek 42,86%-a gazdálkodik 50 vagy ennél kevesebb hektáron. Ebbe a csoportba tartozik kettő kisebb gazdaság is, akik 10 és 11 hektár földdel rendelkeznek, mert papíron kiváltak a nagyobb családi gazdaságból és fiatal gazdaként folytatják tovább mezőgazdasági termelésüket. A táblázatban látszik, hogy a megkérdezettek 28,56%-a gazdálkodik 150 vagy ennél kevesebb hektáron. 150 hektár felett minden csoportban csak egy gazdálkodó tartozik, tehát ebből láthatjuk, hogy Véménd Község területén nem jellemző a nagyon nagy hektáron gazdálkodók sokasága, inkább kisebb területeken gazdálkodnak.

3. táblázat Csoportosítás hektár alapján

Csoportok	db	%
0-50 ha	6	42,8%
51-100 ha	2	14,2%
101-150 ha	2	14,2%
151-200 ha	1	7,1%
201-250 ha	1	7,1%
251-300 ha	1	7,1%
301-350 ha	1	7,1%

Forrás: saját szerkesztés

Véménd Községben a szántóföldi növénytermesztésen kívül, nagy szerepe és hagyománya van a kis, zártkertes művelésnek is, hiszen felmenőink ezt hozták otthonról és mi is ebben nőttünk fel. A községben található saját kerttel rendelkező ingatlanok majdhogynem mindegyikénél található kisebb-nagyobb konyhakert, ahol az ott élők a saját szükségletünk valamekkora részét ki tudják termelni. A zártkertes művelésre a levezetési értékek, mint sárgarépa, fehérrépa, karalábé, hagyma, és az élvezeti értéke miatt fogyasztott zöldségek, mint paprika, paradicsom vagy az uborka termesztése a legjellemzőbb.

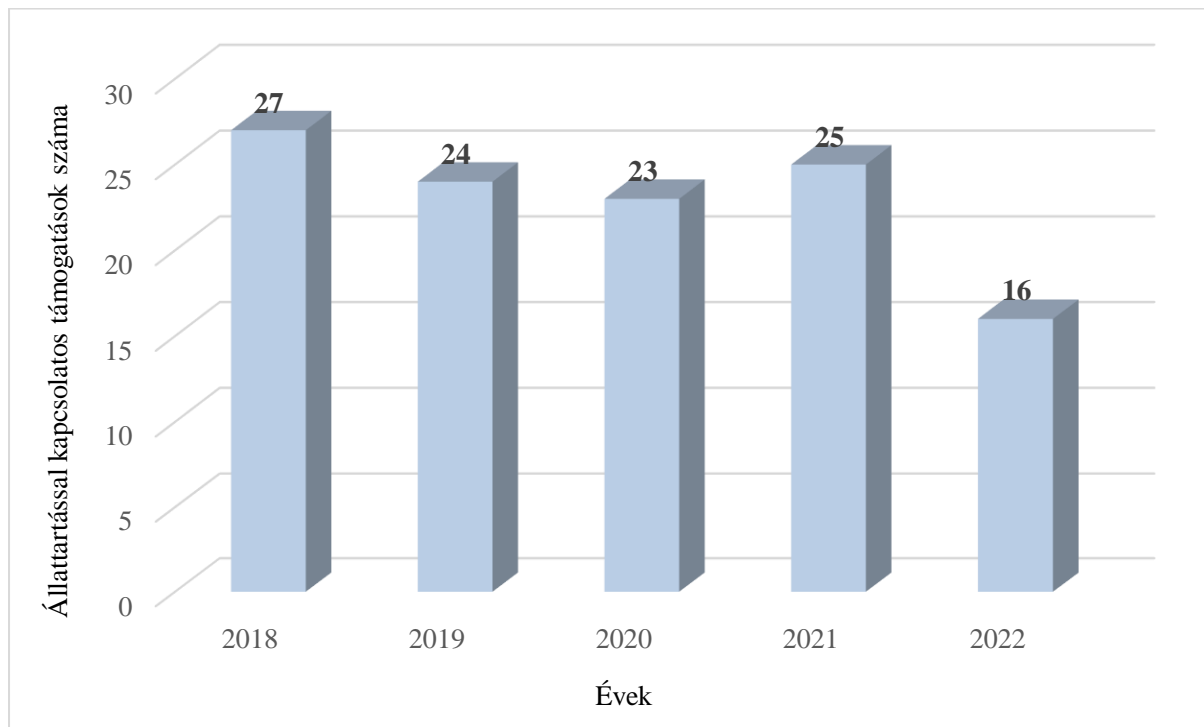
4.7 Támogatási összeg a gazdaság méretének függvényében

A visszaérkezett válaszokból jól látszik, hogy a kisebb méretű gazdaságok kevesebb támogatási összeget kapnak, hiszen az alaptámogatás a művelt terület után jár, illetve ehhez szorosan kapcsolódik a zöldítési támogatás, ami a nagyobb gazdaságok esetében magasabb összeg, mint a kisebb gazdaságok esetében. Míg a legnagyobb gazdaság, ahol 320 hektáron folyik szántóföldi növénytermesztés, az általam vizsgált öt év átlagos támogatási összege 35.320.383 forint, addig egy kisebb gazdaság, ahol 50 hektáron folyik szántóföldi növénytermesztés, öt évi átlagos támogatási összege 3.882.851 forint. A nagyobb vállalkozások átlagos támogatási összege azért nagyobb, mert több eszközbeszerzés történik, illetve többféle támogatást igényelnek, amihez több önerőre van szükség. Ezzel szemben a kisebb vállalkozásoknak nincs lehetőségük olyan gyakran bővíteni a meglévő gépparkot ezzel együtt extra támogatást igénybe venni, így ott kisebb az átlagos támogatási összeg. A meglévő adatokból jól látszik, hogy a nagyobb birtokmérettel rendelkezők adtak be támogatási kérelmet eszközbeszerzésre, ez is alátámasztja, hogy inkább a nagyobb vállalkozások igényelnek támogatást eszközbeszerzésre, mert ahhoz több önerőre van szükség, illetve általában ezek a pályázatok utófinanszírozásos támogatások, tehát a gazdának meg kell vásárolnia a kívánt munkagépet és majd utána fogja megkapni az elnyert támogatási összeget. Egy nagyobb vállalkozás jobban meg tudja engedni magának, hogy különböző szükséges eszközöket vásároljon, hiszen több önerővel rendelkezik, így az sem gond, ha a támogatási összeget az eszköz megvásárlása után kapja csak meg.

4.8 Állattartás jellemzői Véménd Községben

Véménd Községben a szántóföldi növénytermesztés mellett nagy hagyománya van az állattartásnak is. Több háznál található baromfi, néhol sertés csak saját felhasználásra. Viszont a kimondottan mezőgazdasággal foglalkozó családoknál is több helyen foglalkoznak a növénytermesztés mellett állattartással. Az általam megkérdezett gazdálkodók 42,9%-a foglalkozik állattartással is. A kutatásomból kiderül, hogy inkább a kevesebb hektáron gazdálkodók foglalkoznak hivatalosan állattartással. Jellemzően sertésenyésztéssel foglalkoznak a gazdák, valamint szarvasmarha tenyésztéssel, illetve baromfitenyésztéssel. A szarvasmarhatenyésztés véleményem szerint támogatás igénybevétele miatt van jelen a településen. A baromfitenyésztés is jelen van a gazdálkodók körében, egy gazdaság foglalkozik baromfitenyésztéssel, azon belül is vágócsirke tenyésztéssel. Azt gondolom, hogy a szántóföldi növénytermesztés és az állattartás között úgy húzható párhuzam, hogy a kevesebb hektáron

gazdálkodók tartanak inkább állatot, hiszen nekik több idejük van. A nagyobb méretű gazdaságoknak pedig már nem fér bele, hogy a növénytermesztés mellett állattartással is foglalkozzanak. A Magyar Államkincstár honlapjáról tájékozódva készítettem egy diagrammot, az 7. ábra, amely jól szemlélteti az állattartás fejlődését Véménd Községben. Az ábrán 2018-2022-es év között az állattartáshoz kapcsolódó felvett támogatások száma látható. Az ábrán szembejön, hogy 2018-tól 2021-ig nem számottevő a változás, viszont 2022-ben jóval kevesebb állattenyésztéssel foglalkozó gazda vett fel támogatást.

7. ábra: Állattartáshoz kapcsolódó támogatások Véménd Községben 2018-2022

Forrás: saját szerkesztés, a MÁK adatai alapján

2018-ban a 27 gazdából a legtöbben szarvasmarhatartáshoz kapcsolódó támogatást vettek fel, ezt követi a sertésenyésztéshez kapcsolódó támogatások, majd a méhészeti támogatások, végül pedig a baromfitartáshoz kapcsolódó támogatások.

2019-ben úgy alakult, hogy az első helyen ismét a szarvasmarhatartáshoz kapcsolódó támogatások álltak az első helyen, majd ezt követte a méhészeti támogatások, aztán a sertés és a baromfitartáshoz kapcsolódó támogatások. Ebben az évben egy véméendi lakos felvett egy lótenyésztéshez kapcsolódó támogatást.

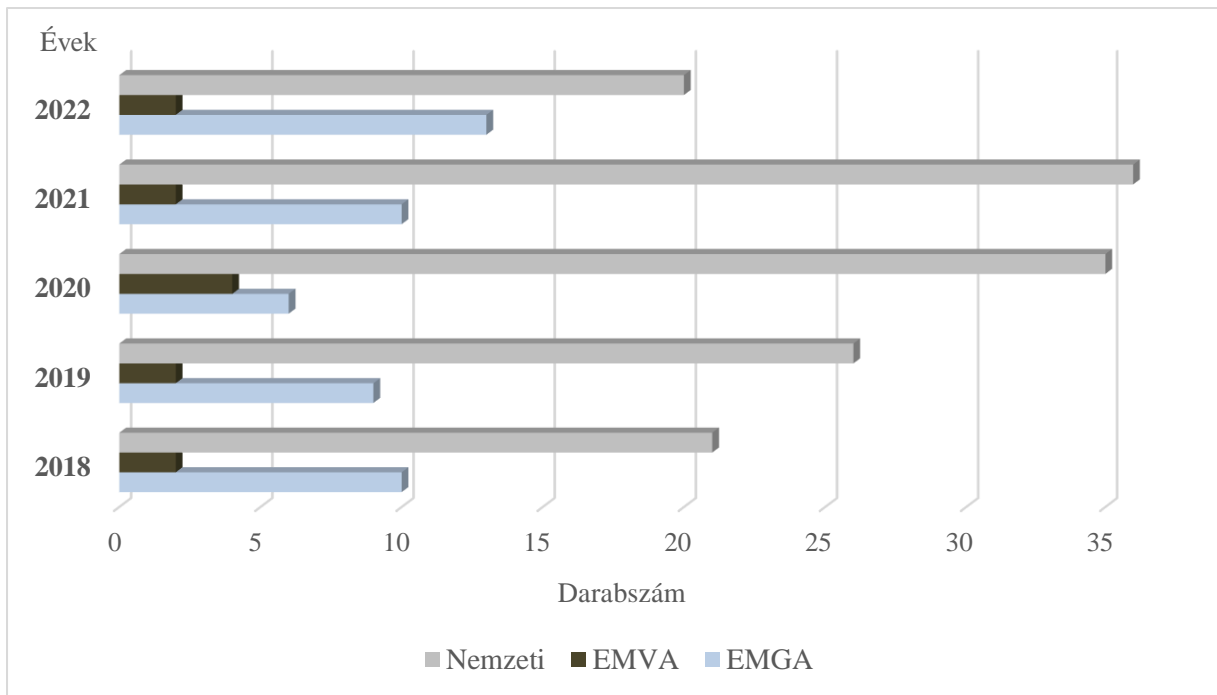
2020-ban megjelentek a válságkezelő kiegészítő támogatások, melyet nemzeti alapból finanszíroztak. Az állattartáshoz kapcsolódó támogatások sorrendje nem változott az előző, 2019-es évhez képest.

A 2021-es évben sem változott meg a sorrend, tehát első helyen továbbra is a szarvasmarhatartáshoz kapcsolódó támogatások álltak, majd ezt követte a méhészeti tevékenységhez köthető támogatások, majd a sertés és végül a baromfi. Ebben az évben már nem vettek fel lótenyésztéshez kapcsolódó támogatást. Mindemellett az előző évben bevezetett válságkezelő program továbbra is érvényben volt.

Az előző évek nehézségei miatt, a 2022-es évben több állattartó döntött úgy, hogy nem folytatja tovább ezt a tevékenységet, így egy látványosabb visszaesés látható az 7. ábrán. Ennek ellenére az előző években tapasztalt sorrend nem változott az állatfajok tekintetében.

Az állattartáshoz kapcsolódó támogatásokat megnéztem a támogatások típusa szerint. Így három csoportot kaptam, vannak Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA) támogatások, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) támogatások és nemzeti támogatások is.

Az 8. ábrán jól szembetűnik, hogy a 2018-as évben valamivel kevesebb nemzeti állattartáshoz kapcsolódó támogatást vettek fel a gazdák, mint a következő években. Nagyobb ugrást a 2019-es és 2020-as év között látjuk, a Véménd Községben élő gazdák által felvett nemzeti támogatások darabszámát tekintve. Ennek oka az lehet, hogy a 2020-as évben jelentek meg a válságkezelő program keretein belül plusz támogatások jelentek meg, amit az állattartók meg tudtak igényelni. A válságkezelő programon belül volt támogatás, a baromfitartóknak, a sertéstartóknak, a lóartóknak, illetve a méhekkal foglalkozóknak is. Mind az EMGA mind pedig az EMVA támogatásoknál láthatunk némi ingadozást az évek között, de összességében nem túl jelentős.

8. ábra: Állattartáshoz kapcsolódó támogatások megoszlása típus szerint

Forrás: saját szerkesztés, a MÁK adatai alapján

Véménd Község állattartásánál fontos rövid említést tenni a háztáji állattartásról is, hiszen csakúgy, mint a zártkertes művelés, a háztáji állattartás is jelen van a település életében. A leggyakrabban tarott állat a baromfi, azon belül is a tyúktartás a jellemzőbb, majd a háztáji sertéstartás következik.

4.8.1 Termeléshez kötött húzottbika-tartás támogatása

Véménd Községben az általam vizsgált időszakban a legtöbb felvett támogatás a szarvasmarhatartáshoz kapcsolódott, ezért kiemelnék egy ehhez tartozó támogatást. A termeléshez kötött húzottbika-tartás az EU-s finanszírozás EMGA részéhez tartozik, és azt a célt szolgálja, hogy a szarvasmarhatartókat segítse, hogy jobb körülményeket tudjanak biztosítani a húshasznú szarvasmarha tartáshoz, illetve ezáltal segítse az ágazat fejlődését. A támogatás mértékét az Irányító Hatóság fogja közzétenni. A húzottbika-tartás a mohácsi járásban elég népszerű, hiszen nagyjából 1,5 év alatt megtérül az állatba fektetett erőforrás, tehát igencsak jó a jövedelmezősége, vagyis a húzottbika-tartásba fektetett tőke viszonylag rövid időn belül megtérül. A húzottbika-tartáson túl a tenyészbika vásárlásra is van lehetőség és támogatás.

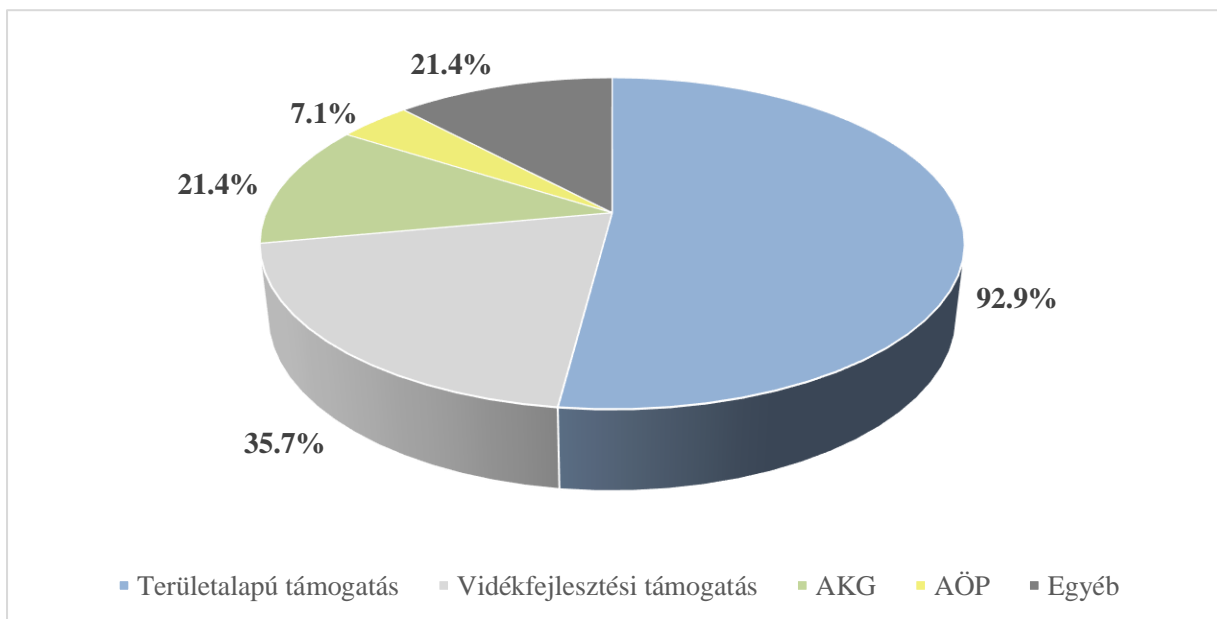
Továbbá Véménd természeti adottságai, a dimbes-dombos területek, amik körül veszik a települést lehetővé teszik, hogy gyepterületként hasznosítsák őket a gazdák, így az állatok

takarmányozása könnyebben megoldható, ezért a környéken gazdálkodók előszeretettel használják ki a terület ezen adottságát. (mvh.allamkincstar.hu)

4.9 Pályázat típusa

Véménd Község pályázási kultúrája sem tér el nagyban az általánostól, hiszen nagyon sok lehetőség van, kezdve attól, hogy milyen típusú pályázatról beszélünk, egészen odáig, hogy mekkora összeget szeretnénk pályázni. Az általam megkérdezettek válaszai alapján Véménd Községben a 2018-2022-es időszakban 5 féle típusú pályázatra nyújtottak be kérelmet a gazdálkodók. Ezt jól szemlélteti a 9. ábra. A megkérdezettek majdnem 93%-a pályázott területalapú támogatásra, emellett volt, aki pályázott vidékfejlesztési támogatásra vagy AKG típusú támogatásra, illetve AÖP támogatásra. Volt néhány megkérdezett, aki egyéb támogatásra pályázott, ezek voltak az Agrár Széchenyi kártya folyószámlahitel, illetve a fiatal gazda támogatás. Ez az ábra is jól mutatja, hogy a biztos területalapú támogatás mellett a Véménd Községben élő gazdálkodók nyitottak az új és innovatívabb, illetve a környezetünk megóvásához kapcsolódó pályázatok igénybevételére.

9. ábra: Pályázatok megoszlása típus szerint a megkérdezettek válaszai alapján Véménd Községben

Forrás: saját szerkesztés

Az egységes kérelmen felül az általam vizsgált időszakban több pályázatot is nyújtottak be a gazdák. 2018-ban, 2019-ben és 2020-ban is nyújtottak be kisméretű terményszárítóra pályázatot a községben élő és gazdálkodók valamelyike. 2020-ban és 2021-ben pedig voltak,

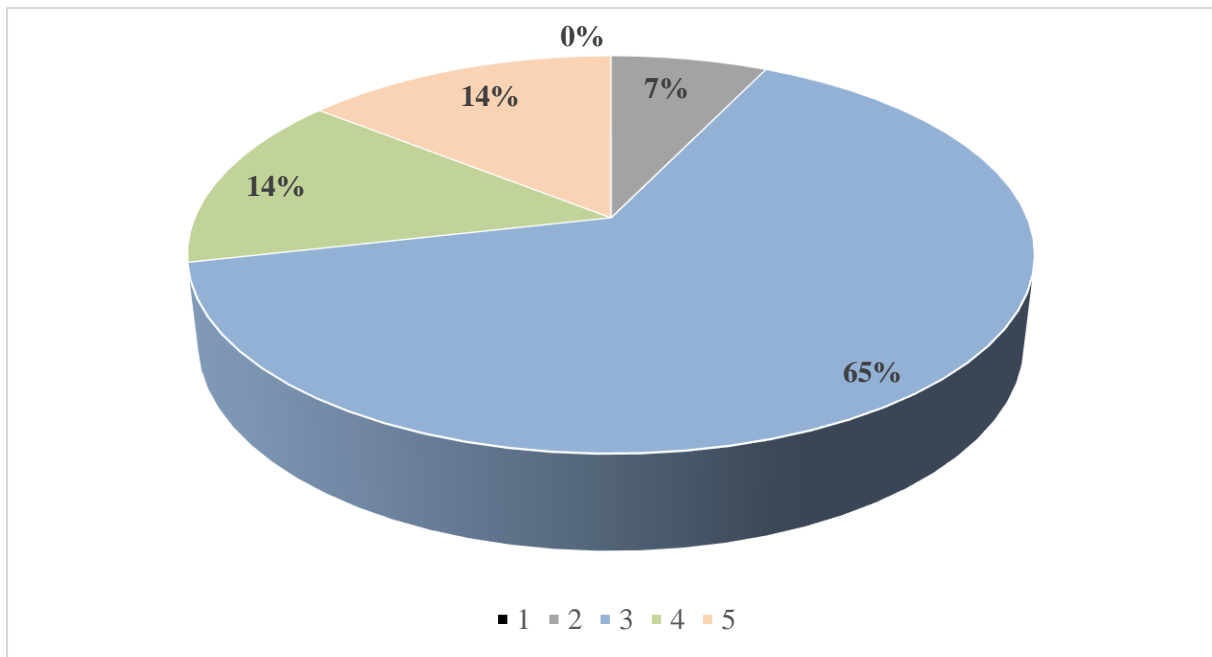
akik az energiahatékonyság javítására nyújtottak be pályázatot a mezőgazdasági üzemekben. Ezeken kívül pályáztak még Natura gyep és Natura2000 támogatásokra is.

4.9.1 Pályázatok céljai

A vidékfejlesztési támogatás keretein belül a legtöbben eszközbeszerzésre adtak be pályázatot, a legtöbb gazda új traktor vásárlása miatt, de volt, aki földműveléshez szükséges gépeket vásárolt a megnyert támogatásból. A mezőgazdaság digitális átállásához kapcsolódó precíziós fejlesztésre is adtak be támogatási kérelmet a Véménd Községben gazdálkodók, viszont ezt a pályázatot inkább a nagyobb gazdaságok adták be, hiszen nekik volt megfelelő anyagi erőforrásuk, illetve megfelelő gépparkjuk a precíziós mezőgazdasághoz. Néhányan kisméretű terményszárítóra és tárolóra adtak be pályázatot. Volt olyan, aki villamos energia igény részbeni kielégítésére adott be pályázatot megújuló energiaforrásból. Itt fontos megemlíteni, hogy olyan célok is látszanak, amelyek 10-15 évvel ezelőtt nem voltak jellemzőek. Ebből jól látszik, hogy a vidéki gazdák is próbálják az elszabadult energiaárakat valamilyen módon menedzselni.

4.10 Pályázás bonyolultsága, hiányosságai és erősségei

Az általam szerkesztett kérdőívben arra is kíváncsi voltam, hogy a megkérdezett gazdák mit gondolnak a pályázás menetéről, nehézségeiről, hiányosságairól esetleg erősségeiről. Először egy egytől ötig terjedő skálán kértem meg a válaszadókat, hogy értékeljék a pályázat bonyolultságát, a visszaérkezett válaszokat egy kördiagrammal szemléltettem, ez a 10. ábra. A skálán az egyes jelölte a „nem volt bonyolult” választ, az ötös pedig a „nagyon bonyolult volt” válaszlehetőséget jelentette. Így születtek azok az eredmények, hogy a válaszadók 65%-a gondolja úgy, hogy közepesen nehéz a pályázás menete; 7% gondolta úgy, hogy inkább könnyebb volt a pályázás menete, illetve megegyezően 14% szerint pedig inkább bonyolult és nagyon bonyolult a pályázás menete.

10. ábra: A pályázat bonyolultsága egytől ötig terjedő skálán

Forrás: saját szerkesztés

A visszaérkezett adatokból számoltam egy átlagot, ami 3,4 lett, ez is bizonyítja, hogy a gazdászok véleménye szerint a támogatásokra való kérelem benyújtása a közepes tartományban van, egy kicsit húz a bonyolult irányba, de nem számottevően. Alapvetően úgy tűnik a válaszokból, hogy a gazdák kiismerik magukat a pályázási rendszerben, de azért még mindig vannak olyanok, akiknek egy kicsit nehezebb ez a folyamat végrehajtása.

A felmérésem elején feltettem azt a kérdést, hogy a 2018-2022-es időszakban melyik évben/években nyújtott be támogatási kérelmet a gazda, erre a kérdésre kettő kivétellel, mindenki azt válaszolta, hogy minden évben nyújtott be támogatási kérelmet. A két kivétel azért nem pályázott minden évben 2018 és 2022 között, mert fiatal gazda támogatásra pályáztak. Ez is alátámasztja, hogy bármennyire is bonyolult vagy bármennyire is hosszú az elbírálási idő senkisésem hajlandó lemondani a támogatásról és mindenki minden évben kitölti a pályázati dokumentumokat és beadja a kérelmet.

Ezenkívül a kérdőíves megkérdezésem végén megkérdeztem a gazdálkodókat, hogy a következő évben is pályázná-e, erre minden kitöltőtől azt a választ kaptam, hogy igen. Egyszóval annak ellenére, hogy többen még mindig bonyolultnak érzik a pályázat menetét és sok dokumentum kell hozzá mindenki be fogja adni a következő években is a támogatási kérelmét.

4.10.1 Pályázat menedzselése

A pályázati kérelem benyújtásának bonyolultságához kapcsolódóan megkérdeztem azt is, hogy ki segít a gazdálkodónak a pályázat benyújtásának menedzselésében, ahol olyan válaszlehetőségek voltak, hogy falugazdász segítségét veszi igénybe, külső segítséget (pályázatíró) vesz igénybe, vagy családtag, rokon segítségét veszi igénybe, esetleg nem vesz igénybe segítséget, hanem ő maga viszi végig a pályázatot. A válaszok alapján a kitöltők 43%-a nyilatkozta azt, hogy nem vesz igénybe külső segítséget, hanem saját magának készíti el a pályázatokat, továbbá 36% válaszolta azt, hogy külső segítséget, tehát pályázatírót kér meg az alaptámogatás lehívásához és a pályázatok menedzseléséhez is. Kisebb százalékban van jelen a falugazdász, illetve a családtag vagy rokon segítése, számszerűsítve az első 14 %, utóbbi pedig 7%. A kérdőívem adataival összevetve, azt az eredményt kaptam, hogy az általam megkérdezett gazdák közül a két legtöbb hektárral rendelkező gazdaság vett igénybe pályázatírói segítséget, emellett néhány kisebb területen gazdálkodó is kért külső segítséget. Az adatokat tovább vizsgálva, az is megfigyelhető, hogy segítség igénybevétele nélkül, tehát aki saját magának menedzseli a pályázatokat, azok között is feltűnnek nagyobb családi gazdaságok. Értelemszerűen ebben a csoportban is van olyan, aki kevesebb hektárral rendelkezik mégis segítség nélkül viszi végig a pályázatokat. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy a pályázat menedzselése inkább egyénfüggő, és nem a vállalkozás méretével van összefüggésben.

A kérdőívemben arra is kitértem, hogy a gazdálkodó honnan értesül a pályázatról, itt négy válaszlehetőség közül választhattak a kitöltők, a válaszlehetőségek a következők voltak: internetről, szakmai folyóiratokból, falugazdásztól és szakmai előadásokból (szaktanácsadók), illetve volt egy egyéb rész is, ahol lehetőségük volt beírni a választ, ha nem találták a felsorolásban. A válaszadók közül 6-an válaszolták azt, hogy az internetről értesülnek az új pályázati lehetőségekről, valamint megnéztem, hogy van-e összefüggés aközött, hogy ki honnan értesül a pályázatokról és aközött, hogy ki segít a pályázatok menedzselésében. Azok a gazdák, akik az internetről értesültek a pályázatokról vagy külső segítség igénybevételével vagy saját maguk intézték a pályázat koordinálását. Azok a gazdák, akik a falugazdásztól értesülnek a pályázatokról általában a falugazdász segítségével menedzselik le a folyamatot, de itt is akad, aki külső segítséget vesz igénybe és olyan is, aki saját maga viszi végig a pályázatot. Akik azt a válaszlehetőséget választották, hogy szakmai előadásokból (szaktanácsadóktól) értesülnek a támogatásokról inkább nem vesznek igénybe segítséget, de természetesen itt is akad olyan, aki pályázatíró segítségét kéri.

A kérdőívemben arra is rákérdeztem, hogy volt-e visszafizetési kötelezettsége a 2018-2022-es időszakban a gazdálkodónak. Erre a kérdésre mindenki nemmel válaszolt, ami azért jó, mert azt mutatja, hogy ha a gazda saját maga viszi végig a pályázatot, vagy, ha külső segítséggel menedzseli le a folyamatot, akkor is el tud számolni a támogatási összeggel.

4.10.2 Pályázatok értékelése a gazdálkodók véleménye szerint

Ehhez a témakörhöz kapcsolódik az a kérdésem is a kérdőívben, ami így szól: „Milyen tapasztalatai vannak a pályázással kapcsolatban?”. Erre a kérdésre elég változatos válaszokat kaptam, a teljesség igénye nélkül idézek néhányat: „Sok dokumentum kell hozzá és nagyon bonyolult a megfogalmazás”, „Hosszú a döntéshozatalig eltelt idő, minden körülmény, feltétel, pénzügyi lehetőség megváltozik”, „Egyszerűsödött”, „Eddig az internetes/ÁNYK-s beadványaim rendben voltak, de nagyon sok idő elteltével kaptam csak választ, visszajelzést a beadványok tartalmi helyességéről”. Szóval összességében elég változatosak az általános tapasztalatok a gazdálkodók szemszögéből nézve.

Ide kapcsolódva volt olyan kérdésem is a gazdálkodók felé, hogy melyik az a része a pályázásnak, amelyik jól működik. Ennél a kérdésnél inkább pozitív válaszokat kaptam a kitöltőktől, mint például „Az internetes tájékoztatás. Nagyon jól kidolgozottak a segédletek, felhasználói kézikönyvek”, „Határidőn belül korrigálható a már benyújtott pályázat”, „Adatok beszerzése”. Következtesképpen ezekből a válaszokból azt gondolom, hogy annak ellenére, hogy a pályázat kitöltői nem is úgy érzékelik, azért próbálnak segíteni, hogy minden adatot megtaláljanak, illetve, ha már beadták a pályázatot és esetleg valami nem jól van kitöltve vagy nem jó dokumentum van feltöltve, akkor még korrigálhatják a hibát.

Ugyanakkor, ha a pályázás pozitív részéről kérdeztem a gazdákat, akkor a negatív oldaláról is meg kell közelítenünk a témát, így arra voltam kíváncsi, hogy mit gondolnak a gazdálkodók a folyamat melyik része szorul fejlesztésre, kijavításra. Ilyen volt például a pályázat kiírásának megfogalmazása, a banki elbírálás hossza, vagy a segédanyagok megtalálása. Néhány gondolat a kérdőívet kitöltők válaszaiból: „Szerintem magán a pályázat kiírásán lehetne már egyszerűsíteni, eléggé átláthatatlan volt számunkra. Pályázatiíró nélkül nem sikerült volna.”; „A pályázat kiírásának a szövegét lehetne egyszerűsíteni, átláthatóbbá és érthetőbbé tenni.”, „Megtalálni a segédanyagokat. A pályázati pontok értelmezése”. Ami az előbb pozitívként jelent meg, az egyben egy hátrány is, hiszen hiába vannak jól kidolgozott segédletek vagy felhasználói kézikönyvek, ha a gazdálkodók nem, vagy csak nagyon nehezen találják meg azt.

4.11 Csele-Borza Völgye Egyesület

Véménd község a Csele-Borza Völgye Egyesület tagja, a Mohácsi járás többi 24 jogosult településével együtt. Ez az egyesület, vagy egyszerűbben a HACs (helyi akciócsoport) arra szolgál, hogy a tagjai különböző pályázatokhoz jussanak, amivel fejleszteni és szépíteni tudják a településeket. Az egyesületen belül Véménd Község olyan LEADER támogatásokra pályázhatott, mint például megújuló energiaforrást hasznosító technológiák kialakítása; vagy épület, építmény felújítása, bővítése, korszerűsítése; de volt lehetőség településinfrastruktúra fejlesztésre és településközpont fejlesztésre is, ezen kívül lehetőség volt park fejlesztésre és tájház értékmegőrző beruházásra is. Ezek a felsorolt példák csak egy kis részét mutatják meg annak az egésznek, ami segít a településeknek korszerűsödni, fejlődni. Ezekon a példákon kívül még rengeteg lehetőség és pályázat van, amit igényelhetnek az egyesület tagjai.

4.12 Véménd Község jelenlegi helyzete

Véménd Község lakossága életkor szerinti megoszlása a következőképp alakul, 0-14 éves 12,2%, 15-64 éves 61,5%, illetve 65 évnél idősebb 26,3%. Ebből látszik ugyan, hogy az idősebb generációk is még igencsak nagy százalékát teszik ki a község népességének, azonban a fiatal lakosok száma sem elhanyagolható. Véménden erőteljesen jelen van a fiatalság akár a hétköznapiakat, akár valamilyen rendezvényt veszünk alapul, hiszen a községben van egy német nemzetiségi gyermektáncsoport, illetve egy német nemzetiségi felnőtt táncsoport, van véményi fúvószenekar, ezen kívül pedig számtalan csoport, társaság létezik, amik a fiatalok összefogásáért, illetve helyben tartásáért próbálnak dolgozni.

Véménd Község vezetése minél inkább a digitalizáció és modernizáció irányába szeretné terelni a település lakosságát, meglévő szolgáltatókat és minden egyéb olyan tevékenységet, amit digitalizálni, egyszerűsíteni lehet. Tökéletes példa, hogy az önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanok kilincseit digitális, okos kilincsekre cseréltek, így akinek engedélye van, az gond nélkül intézheti, anélkül, hogy a kulcs keresésével kelljen kezdeni. További igazolás, hogy a településen kibővítették a kamerarendszert, ezzel is segítve a rendőrség, és a helyi polgárőrség munkáját. Ide tartozik, hogy az önkormányzat tulajdonában lévő épületek mindegyikén napelemrendszert építettek ki, így fedezni tudják az épületek energiaszükségletét. Az előbb felsorolt példák még igencsak kezdetlegesek és bőven van még hova fejlődnie a településnek, viszont egy jó úton halad, hogy minél modernebb, innovatívabb és fenntarthatóbb legyen a község, ehhez pedig fontos, hogy olyan vezetőség legyen, aki nem sajnálja az energiáját és a meglévő erőforrásait a település jövőjébe fektetni.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

A dolgozatom témája az agrártámogatások alakulása és hasznosulása a településen, ahol élek.

A dolgozatom célja az volt, hogy bemutassam és elemezzem a 2018-2022-ig terjedő időszakban megpályázott agrártámogatásokat a településen élő és mezőgazdasági termeléssel főállásban foglalkozó gazdák vonatkozásában.

F1: Az első feltevésem - a pályázás rendszere bonyolult és átláthatatlan, amely hosszú adminisztrációs folyamatot igényel - nem egyértelműen fogadható el, hiszen volt, aki szerint a pályázás rendszere egyszerűsödött az utóbbi években, míg volt, aki szerint még mindig bonyolult. A hipotézis azon része, hogy hosszú adminisztrációs folyamat a pályázás menete igaznak bizonyult, hiszen a kérdőíves megkérdezésemben több kitöltő válaszában is szerepelt ez a tény.

F2: Az általam felállított második feltevés - Véménd Község fejlődik, egyre innovatívabb lesz, illetve mindezek mellett a falukép egyre rendezettebbé válik - igaznak bizonyult, hiszen a polgármesterrel folytatott mélyinterjú során több példával is alátámasztotta ezen feltevésemet. Például, hogy megerősítették a kamerarendszert Véménden, illetve az önkormányzati épületek mindegyike megújuló energiaforrással tudja fedezni az energiaszükségletét, illetve ezeken az épületeken okos kilincsek beszerelése is megtörtént a közelmúltban. Valamint régi, elhanyagolt épületeket vásárolt meg az önkormányzat a település központjában, amelyből a közeljövőben könyvtárat, pékséget, illetve befőttesüveg visszaváltó központot, és tejautomatát szeretnének létrehozni. Ez az intézkedés túlmutat a hipotézisemen, hiszen néhány intézkedés a tudatos fogyasztásra és környezetvédelemre próbálja tanítani a helyi lakosokat.

F3: Ez a feltevésem - a nagyobb gazdasággal rendelkezők veszik inkább igénybe pályázatíró segítségét, mert az alaptámogatáson kívül egyéb pályázatokat is igénybe szeretnének venni - nem bizonyult igaznak, hiszen a felmérésemből kiderült, hogy nem csak a nagyobb méretű gazdaságok vesznek igénybe külső segítséget a támogatások lehívására, mert a kisebb területen gazdálkodóknak is szüksége van segítségre. A kutatásom során azt állapítottam meg, hogy a külső segítség igénybevétele nem a gazdaság méretétől függ, sokkal inkább egyénfüggő.

A felmérésemből azt a következtetést vontam le, hogy a Véménd Községben élő és főállásban mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozó gazdáknak megvan a szándék és a hajlandóság a fejlődésre, viszont sok esetben nincs hozzá megfelelő tudásuk, gondolok itt például számítástechnikai vagy akár pályázatírói képességekre. A kérdőívemből kiderült, hogy a gazdálkodóknak van igényük a megújuló energiaforrások használatára, ami nagyjából az elmúlt

10-15 évben nem volt jellemző a vidéki gazdálkodókra. Ez is azt mutatja, hogy megvan a hajlandóság a fejlődésre és a megújulásra, illetve az innovatív fejlesztésekre, amikkel nem csak a saját vállalkozásukat fejlesztik, hanem Véménd Községet is.

A polgármesterrel készített mélyinterjú során kiderült, hogy a település vezetése is nagy hajlandóságot mutat az innovatív és fenntartható fejlődésre, ezt támasztja alá az önkormányzati épületekre telepített napelem rendszerek, a település több pontjára kihelyezett szelektív hulladékgyűjtők, illetve a közeljövőbeni tervek, miszerint Véménd Községben ki fognak építeni bicikliutat, amelyen Pécsváradig és Bonyhádig is el lehet majd jutni. A vezetésnek törekvései vannak arra, hogy a község kinézete egyre rendezettebb egyre szebb legyen, ezért a központban kijelöltek egy viszonylag nagy területet, ahol már építeni nem lehet, csak roskadozó épületeket lebontani, ebbe az övezetbe terveztek egy parkot, illetve a lehető legtöbb helyre fát ültetni, ezzel is zöldíteni a faluképet. A mélyinterjú az is kiderült, hogy a település vezetése rendszerben gondolkodik, tehát a környező településekkel összefogva próbál fejlődni, próbál jó kapcsolatokat kialakítani és hosszútávon fenntartani.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom során Véménd Község jelenlegi helyzetét próbáltam meg felvázolni, illetve a községben élő és gazdálkodó mezőgazdasággal foglalkozó családok pályázási szokásait. A dolgozatom elején felállított hipotézisekre kerestem a választ.

A szakirodalmi áttekintésem során kitérek a vidékpolitika és a vidékfejlesztés különbségére, illetve jobban kifejtem a vidékfejlesztés témakörét. Majd összegzem az Európai Unióhoz való csatlakozás előtti támogatásokat, mint a PHARE, az ISPA és a SAPARD. Ezután kitérek a mezőgazdaság jelenlétére és szerepére hazánkban. Majd Glatz Ferenc által említett világszemléleti váltásról is beszélek. Ez alatt értendő az éghajlatváltozás, az édesvízhiány, az energetikai válság, az élelmiszerválság, a pénzügyi válság végül pedig a demográfiai válság. A szakirodalmi áttekintésem végén kitértem a családi gazdaságok és családi gazdálkodók fogalmára, továbbá ezen gazdaságok támogatására is.

Vizsgálataimat Véménd Község elhelyezésével kezdtem először a régióban, majd a vármegyében, ezt követően nagyvonalakban bemutattam Véménd Községet. Munkám következő részében készítettem egy SWOT analízist, amelynek segítségével átfogóbban és részletesebben tudtam bemutatni a községet. A SWOT analízis elkészítésében nagy segítségemre volt a település polgármestere, Szalonna Zoltán, aki egy mélyinterjú keretein belül beszélt a község jelenlegi helyzetéről, jövőjéről, valamint fejlődési lehetőségeiről. Ezt követően a Közös Agrárpolitika támogatási pilléreire is kitértem, majd a kérdőívem válaszaiból dolgoztam. Megvizsgáltam a visszaérkezett válaszokból, hogy mi a leggyakrabban használt gazdálkodói forma a községben, illetve megnéztem a területi birtokstruktúrát és művelési ágszerkezetet is. A településen jelenlévő, és elterjedt állattartásról is készítettem felmérést, melyet diagrammal is szemléltettem. Illetve ebben a pontban kitértem néhány konkrét állattartáshoz kapcsolódó támogatásra is. A kérdőíves felmérésem eredményeiből készítettem egy összegzést arra, hogy milyen típusú pályázat a jellemző. Majd ezt a témát tovább gondolva megvizsgáltam a gazdák véleményét a pályázás menetéről, bonyolultságáról. Ezt egy egytől ötig terjedő skálán kellett értékelniük, az eredményekből készítettem egy kördiagrammot, illetve kértem a kitöltőket, hogy szóban is értékeljék a rendszert. A vizsgálataim végéhez közeledve megemlítem Véménd Község helyi akciócsoportját, a Csele-Borza Völgye Egyesületet, végül pedig Véménd Község jelenlegi helyzetét. Ebben a részben is a polgármester által említett fejlődési lehetőségeket és a fejlődéshez meglévő adottságokat vettem figyelembe. A dolgozatom végén pedig az általam meghatározott feltevéseimet válaszoltam meg, illetve következtetéseket vontam le a vizsgálataimból.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. Baranyi B. (2006) – Nagy János: Területfejlesztés, agrárium és regionalitás Magyarországon, Debrecen
2. Blahó A. (2004): Európai integrációs alapismeretek, AULA Kiadó, Budapest
3. Csiffáry T. (2003): Minden, amit tudni kell az Unióról, Könyvmíves, Budapest
4. Csirke I. (2011): Agrártámogatások, Mezőgazda Kiadó, Budapest
5. Dancsházy L. (1990): Gazdálkodás, XXXIV. évf., 5. szám, 50-61. oldal
6. Dobos K. (2000): Családi gazdaságok, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest
7. Glatz F. (2010): Az európai és a magyarországi agrárpolitika jövője, MTA Történettudományi Intézet – MTA Társadalomkutató Központ, Budapest
8. Halmai P. (2007): Az Európai Unió agrárrendszere, Mezőgazda Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
9. Halmai P. (2003): Az Európai Unió közös agrárpolitikája – Fogalomtár, Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest
10. Halmai P. (2020): A Közös Agrárpolitika rendszere, Dialóg Campus Kiadó, Budapest
11. Heil P. (1998): Marketing & Menedzsment, XXXII. évf., 6. szám, 8-13. oldal
12. Heinrich I. (1996): Versenyképes gazdálkodás, Mezőgazda Kiadó, Budapest
13. Horváth Z. (2011): Kézikönyv az Európai Unióról, Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
14. Husti I. (2009): Mezőgazdasági vállalkozói kézikönyv, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
15. Jámbor A. – Mizik T. (2014): Bevezetés a Közös Agrárpolitikába, Akadémiai Kiadó, Budapest
16. Kajner P. (2007): Gazda(g)ságunk újrafelfedezése – Fenntartható vidéki gazdaságfejlesztés elméletben és gyakorlatban, L'Harmattan Kiadó
17. Keszthelyi K. (2019): Studia Mundi – Economica, Vol. 6., No. 3., 29-41. oldal
18. Kovács G. (2009): Gazdálkodás, LIII. évf., 6. szám, 544-559. oldal
19. Kovács T. (2012): Vidékfejlesztési politika, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
20. Kószegi I. – Egri Z. (2016): Vidékfejlesztési jegyzet, „Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében a Neumann János Egyetemen”
21. Kulcsár L. (2017): A vidékfejlesztés elméleti megközelítése: regionális és kulturális összefüggések, Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár
22. Leitmann Á. (2000): Tér és Társadalom, XIV. évf. 2-3: 203-208 oldal

23. Marján A. (2006): Az EU gazdasága: Minden, amit az EU gazdasági és pénzügyi politikáiról tudni kell, HVG Kiadó, Budapest
24. Mizik T. (2019): Gazdálkodás, LXIII. évf., 1. szám, 3-20. oldal
25. Olajos I. (2014): Vidékfejlesztési jog, NKE, Budapest
26. Popp J. – Oláh J. (2016): Az EU Közös Agrárpolitikája és a magyar vidékfejlesztési program, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
27. Popp J. – Potori N. – Udovecz G. (2004. 5. szám): A közös agrárpolitika alkalmazása Magyarországon, Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest
28. Vasa L. (2011): A családi gazdálkodás ökonómiája, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
29. Villányi L. – Dr. Vasa L. (2007): Agrárgazdaságtan, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest

1. Ursula von der Leyen https://rural-vision.europa.eu/index_hu
2. Csatlakozási Partnerség <https://www.parlament.hu/irom36/1040/1040.htm>
3. 2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv>
4. Egységes területalapú támogatás (SAPS)
<https://www.mvh.allamkincstar.gov.hu/tamogatasok-listazo/-/tamogatas/689>
5. Fenntartható földhasználat (zöldítés) https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/greening_hu
6. SAPARD https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/sapard_en
7. Előcsatlakozási alapok https://archive.palyazat.gov.hu/elocsatlakozasi_alapok
8. Baranya vármegyei agrárszakképzési helyzetkép 2021
<https://www.nak.hu/agrarkozgazdasagi-intezet-aki-kutatasai/2021-evi-megyei-hattertanulmanyok/4129-baranya-vegleges-aki/file>
9. Térport <http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi/del-dunantuli-regio.html>
10. Agronapló <https://www.agronaplo.hu/szakfolyoirat/2014/01/gazdasag/mezogazdasag-es-agrartarsadalom-magyarorszag-megyeiben-baranya-megye>
11. Termeléshez kötött híztartás támogatás (CIS)
https://www.mvh.allamkincstar.gov.hu/kereses-tartalom/-/asset_publisher/FpRLAcMxodf/content/termeleshez-kotott-hizottbika-tartas-tamogatas-cis-jogcim-ismerteto

8. MELLÉKLET

8.1 Kérdőív

KÉRDŐÍV – Csongrádi Lili: Vidékfejlesztési támogatások hasznosulása Véménden

A szakdolgozatom témája a vidékfejlesztési támogatások hasznosulása Véménden, az alábbi kérdőív a szakdolgozatom elkészítéséhez szükséges információkra kérdez rá. Kitöltésével nagyban hozzájárul munkám sikerességéhez. Kitöltését előre is köszönöm!

1. Milyen cégformában pályázott a 2018-2022-es időszakban mezőgazdasági támogatásra?

- Östermelő
- Egyéni vállalkozó
- Betéti társaság
- Nonprofit Kft.
- Önkormányzat
- Természetes személy
- Egyesület
- Korlátolt felelősségű társaság

2. Melyik évben/években pályázott mezőgazdasági támogatásra?

- 2018
- 2019
- 2020
- 2021
- 2022

3. Hány hektáron gazdálkodik?

_____ ha

4. Állattartással is foglalkozik?

- Igen
- Nem

5. Milyen típusú pályázatot igényelt?

- Területalapú támogatás
- Vidékfejlesztési támogatás
- Egyéb: _____

6. Mekkora támogatási összeget kapott?

2018: _____ Ft (ebből SAPS: _____ Ft; Zöldítés: _____ Ft)

2019: _____ Ft (ebből SAPS: _____ Ft; Zöldítés: _____ Ft)

2020: _____ Ft (ebből SAPS: _____ Ft; Zöldítés: _____ Ft)

2021: _____ Ft (ebből SAPS: _____ Ft; Zöldítés: _____ Ft)

2022: _____ Ft (ebből SAPS: _____ Ft; Zöldítés: _____ Ft)

7. Pályázott-e vidékfejlesztési program keretein belüli pályázatra?

- Eszközbeszerzés
- Ökogazdálkodás támogatása
- Vállalkozások fejlesztése
- Környezeti fenntarthatóság
- Termelési és szolgáltatási kapacitás fejlesztése
- Falusi turisztikai tevékenységek
- Hagyományőrző, kulturális civil és sportélet támogatása
- Egyéb: _____

8. Honnan értesült a pályázatról?

- Internetről
- Szakmai folyóiratból
- Falugazdásztól
- Szakmai előadásokból (szaktanácsadók)
- Egyéb: _____

9. Mik voltak a beruházás céljai?

---

10. Milyen tapasztalatai vannak a pályázással kapcsolatban?

---

11. Mennyire volt bonyolult az adminisztráció? Kérem osztályozza egytől ötig terjedő osztályzattal!

(1 – nem volt bonyolult.....5 – nagyon bonyolult volt)

---

12. Ki segít a pályázat menedzselésében?

- Nem vesz igénybe segítséget (saját maga csinálja)
- Családtag, rokon
- Külső segítség (pályázatíró)
- Falugazdász segítségével

13. Melyik az a rész, ami jól működik?

---

14. Melyik az a rész, ami fejlesztésre szorul?

---

15. Volt-e visszafizetési kötelezettsége a 2018-2022-es időszakban?

- Igen
- Nem

16. Ha igen, miért?

---

17. Legközelebb is pályázna?

- Igen
- Nem

8.2 Mélyinterjú

Polgármester interjú

1. Hogyan alakul az önkormányzat által benyújtott pályázatok sikeressége?
2. Véménd, mint település erősségei?
3. Véménd, mint település lehetőségei?
4. Véménd, mint település gyengeségei?
5. Véménd, mint település veszélyei?
6. Milyen falufejlesztések történtek 2018-2022 között?
7. HACs-ról néhány gondolat.

9. NYILATKOZAT

NYILATKOZAT szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Csongrádi Lili
A Hallgató Neptun kódja: EO708L
A dolgozat címe: Agrártámogatások hasznosulása Véménd Községben
2018-2022 között
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

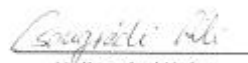
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023. év november hó 6 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

NYILATKOZAT

Dr. borbély Csaba (név) (hallgató Neptun azonosítója: E0708L) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár, 2023. november 2.

---

belső konzulens